

T. C.
KALKINMA BAKANLIĞI

ONUNCU 2014
KALKINMA 2018
PLANI

GENÇLİK ÇALIŞMA GRUBU RAPORU

2023

T. C.
KALKINMA BAKANLIĞI

ONUNCU 2014
KALKINMA 2014
PLANI 2018

GENÇLİK ÇALIŞMA GRUBU RAPORU

ANKARA 2015

ISBN 978-605-9041-52-2

YAYIN NO: KB: 2937- ÖİK: 757

Bu çalışma Kalkınma Bakanlığının görüşlerini yansıtmaz.
Sorumluluğu yazara aittir. Yayın ve referans olarak kullanılması
Kalkınma Bakanlığının iznini gerektirmez.

Bu yayın 500 adet basılmıştır.

ÖNSÖZ

Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018), Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından 2 Temmuz 2013 tarihinde kabul edilmiştir.

Plan, küresel düzeyde geleceğe dönük risklerin ve belirsizliklerin sürdüğü, değişim ve dönüşümlerin yaşandığı, yeni dengelerin olduğu bir ortamda Türkiye'nin kalkınma çabalarını bütüncül bir çerçevede ele alan temel bir strateji dokümanıdır.

Ülkemizde kalkınma planlarının hazırlık aşamasında yürütülen Özel İhtisas Komisyonları çalışmaları çerçevesinde 50 yılı aşkın katılımcı ve demokratik bir planlama deneyimi bulunmaktadır. Kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kesimi temsilcileri ile akademik çevrelerin bir araya geldiği özel ihtisas komisyonu çalışmaları, 2014-2018 dönemini kapsayan Onuncu Kalkınma Planı hazırlıklarında da çok önemli bir işlevi ifa etmiştir.

5 Haziran 2012 tarihinde 2012/14 sayılı Başbakanlık Genelgesiyle başlatılan çalışmalar çerçevesinde makroekonomik, sektörel, bölgesel ve tematik konularda 20'si çalışma grubu olmak üzere toplam 66 adet Özel İhtisas Komisyonu oluşturulmuştur. Ülkemizin kalkınma gündemini ilgilendiren temel konularda oluşturulan Komisyonlarda toplam 3.038 katılımcı görev yapmıştır.

Bakanlığımızın resmi görüşünü yansıtmamakla birlikte; Özel İhtisas Komisyonları ve Çalışma Gruplarında farklı bakış açıları ile yapılan tartışmalar ve üretilen fikirler, Onuncu Kalkınma Planının hazırlanmasına perspektif sunmuş ve plan metnine girdi sağlamıştır. Komisyon çalışmaları sonucunda kamuoyuna arz edilen raporlar kurumsal, sektörel ve bölgesel planlar ile çeşitli alt ölçekli planlar, politikalar, akademik çalışmalar ve araştırmalar için kaynak dokümanlar olma niteliğini haizdir.

Plan hazırlık çalışmaları sürecinde oluşturulan katılımcı mekanizmalar yoluyla komisyon üyelerinin toplumumuzun faydasına sundukları tecrübe ve bilgi birikimlerinin ülkemizin kalkınma sürecine ciddi katkılar sağlayacağına olan inancım tamdır.

Bakanlığım adına komisyon çalışmalarında emeği geçen herkese şükranlarımı sunar, Özel İhtisas Komisyonu ve Çalışma Grubu raporları ile bu raporların sunduğu perspektifle hazırlanan Onuncu Kalkınma Planının ülkemiz için hayırlı olmasını temenni ederim.

Cevdet YILMAZ
Kalkınma Bakanı

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
TABLolar LİSTESİ.....	viii
KISALTMALAR.....	ix
KOMİSYON ÜYELERİ.....	x
YÖNETİCİ ÖZETİ.....	xiii
1. GİRİŞ.....	1
2. MEVCUT DURUM ANALİZİ.....	2
2.1. Gençlerle İlgili Temel Yaklaşımlar.....	4
2.1.1. Gençler Homojen Değiller.....	4
2.1.2. “Gençler Öğrencidir” Algısı.....	5
2.1.3. Gençlerin Günlük Yaşam Pratikleri ve İhtiyaçları Farklı.....	5
2.1.4. Gençlerin Zamandan ve Mekândan Ayrı Değerlendirilmesi.....	6
2.1.5. Gençlerle İlgili Toptan Yargılar.....	7
2.1.6. Gençlik Tartışması ve Tarihsel Koşullar İlişkisi.....	7
2.2. Gençlerle İlgili Temel Veriler.....	9
2.2.1. Nüfus Verileri.....	9
2.2.2. Göç Verileri.....	10
2.2.3. Evlenme Verileri.....	13
2.2.4. İstihdam Verileri.....	14
2.2.5. Eğitim Verileri.....	17
2.2.6. Katılım ve Gençlik Çalışmaları.....	19

3. ANAYASA, KANUN VE YÖNETMELİKLERDE GENÇLER.....	25
4. GENÇLERE YÖNELİK KAMU HİZMETLERİ.....	26
4.1. Kamu Harcamaları.....	26
4.2. Kamu Kurumları.....	27
5. GENÇLİK POLİTİKALARININ GELİŞİMİYLE İLGİLİ TEMEL PRENSİPLER....	34
5.1. Bilgi/Kanıt Temelli Yaklaşım.....	34
5.2. Gençlere Yönelik İhtiyaç Odaklı ve Haklar Temelinde Destekler.....	35
5.3. Gençlerin Katılımı.....	35
5.4. Gençlik Politikalarında Toplumsal Cinsiyet Eşitliği.....	36
5.5. Gençlik Politikalarının Ana Akımlaştırılması.....	36
5.6. Farklı/Dezavantajlı Gençler.....	36
6. GENÇLİK POLİTİKALARININ GELİŞİMİYLE İLGİLİ TEMEL MAKRO POLİTİKALAR.....	38
6.1. Çatı Gençlik Politikası.....	38
6.2. Kamu Desteği.....	38
6.3. Kamu Harcamalarının Artırılması.....	38
6.4. Kurumlararası Koordinasyon.....	39
6.5. Merkezi Kamu Hizmetleriyle Yerel Yönetimler Arasındaki İlişki.....	39
6.6. Sivil Toplumla Kamu Kurumları Arasındaki İlişkinin Geliştirilmesi.....	40
6.7. Gençlik Çalışmasının Tanınması.....	40
6.8. Gençlere Yönelik Kamu Hizmetlerinin Standartlaşmasının Sağlanması.....	40
6.9. Kanunlar ve Uygulama Arasındaki Farkların Ortadan Kaldırılması.....	41

6.10. Genç Dostu Bilgilendirme Sistemlerinin Geliştirilmesi.....	41
6.11. Hareketlilik İmkânlarının Sağlanması.....	42
6.12. Gençlik Politikasının Göstergelerinin Oluşturulması.....	42
6.13. Mevcut Politika Dokümanlarının İşlevsel Hale Getirilmesi.....	42
7. GENÇLİK POLİTİKALARININ GELİŞİMİYLE İLGİLİ MİKRO ÖNERİLER.....	44
7.1. Ekonomik Katılım.....	44
7.2. Dezavantajlı/İmkânları Kısıtlı Gençler.....	52
7.3. Gençlerin Katılımı.....	53
7.4. Sosyal Kültürel Katılım.....	56
7.5. Diğer Öneriler.....	59
KAYNAKÇA.....	60
Ek 1 – DİSK’in Ekonomik Katılım Başlığıyla İlgili Önerileri.....	63
Ek 2 - TİSK’in Ekonomik Katılım Başlığıyla İlgili Önerileri.....	67

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Yaş Gruplarına Göre Genç Nüfusun Türkiye Nüfusuna Oranı 2011.....	9
Tablo 2. 2007- 2011 Genç Nüfusun Türkiye Nüfusuna Oranı.....	10
Tablo 3. İllerin Verdiği Göç içinde Gençlerin Oranı 2008-2011.....	11
Tablo 4. Bölgelere Göre Genç ve Yetişkin Nüfus Göç Verme Oranları Karşılaştırması...12	
Tablo 5. Bölgelerin Aldığı Net Genç Göç Oranları.....	13
Tablo 6. Medeni Duruma Göre Genç Nüfus Oranı.....	14
Tablo 7. Senelere Göre Genç ve Yetişkin İşsizlik ve Tarım Dışı İşsizlik Oranları.....	15
Tablo 8. Senelere Göre İşgücüne Katılım Oranı.....	16
Tablo 9. Yıllara Göre Faal Dernek Sayıları.....	20
Tablo 10. Gençlerin Güçlendirilmesine Yönelik Yapılan Harcamalar.....	26
Tablo 11. Aylık Burs ve Öğrenim Kredisi Miktarları 2007-2011.....	29
Tablo 12. Yurtkur Yatak Kapasitesi ve Yüksek Öğrenimdeki Öğrenci Sayıları.....	30

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
BM	Birleşmiş Milletler
DİSK	Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu
EKCYP	Avrupa Gençlik Politikaları Bilgi Merkezi
GAP	Güneydoğu Anadolu Projesi
GSM	Gençlik Servisleri Merkezi
GSYH	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü
İŞKUR	Türkiye İş Kurumu
KOBİ	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletme
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
SODES	Sosyal Destek Programı
STK	Sivil Toplum Kuruluşları
TİSK	Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu
TOG	Toplum Gönüllüleri Vakfı
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
Türk-İş	Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu
Ulusal Ajans	Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları Merkezi Başkanlığı
YÖK	Yüksek Öğretim Kurumu
Yurtkur	Kredi ve Yurtlar Kurumu

KOMİSYON ÜYELERİ

RAPORTÖR

Yörük KURTARAN

KOORDİNATÖRLER

Dilek OKKALI ŞANALMIŞ

Yıldız YAPAR

ÜYELER (Alfabetik sıra ile)

Abdurrahman SERT

Emin ERASLAN

Fahri KOCAOĞLU

Fatih KARAŞAHİN

Tülin ŞENER

Arzu AKAR

Demet Barlin HARMANKAYA

Cengiz AŞKIN

Ferit Serkan ÖNGEL

Ahmet Levent YENER

Erdem KARABEKMEZ

Hakan KUTLU

Işık TÜZÜN

Rüstem KARAKOYUN

Irmak ÖNCÜ

Eylem CERTEL

Uğur ELHAN

Mehmet ARSLAN

Halil İbrahim DEMİR

İsmail HASPOLAT

Meltem KUTLU

Serap KESKİN

Serpil BÜBER

İlker MANYAZ

Pervin Hazan ATALAY

Kalkınma Bakanlığı Planlama Uzmanı

Kalkınma Bakanlığı Planlama Uzmanı

Adalet Bakanlığı

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı

Ankara Büyükşehir Belediyesi

Ankara Üniversitesi

Avrupa Birliği Bakanlığı

Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı

DİSK

Dünya Bankası

Emniyet Genel Müdürlüğü

Emniyet Genel Müdürlüğü

Eğitim Reformu Girişimi

Etimesgut Belediyesi Kent Konseyi Gençlik Meclisi

Genç Adımlar Derneği

Genç Gelişim Derneği

Genç Hayat Vakfı

Gençlik Servisleri Merkezi

Gençlik ve Spor Bakanlığı

Gençlik ve Spor Bakanlığı

Gençlik ve Spor Bakanlığı

Gençlik ve Spor Bakanlığı

Gençlik ve Spor Bakanlığı

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı

Güven Vakfı

Sezai HAZIR	Habitat Kalkınma ve Yönetişim Derneği
Sait ÇETİN	Habitat Kalkınma ve Yönetişim Derneği
Tuğba BALCI	Hak-İş
Ozan ÇAKMAK	ILO
Mustafa DÖNMEZ	İçişleri Bakanlığı
Laden YURTTAGÜLER	İstanbul Bilgi Üniversitesi
Adurrahman DURUKAN ARSLAN	İstanbul Büyükşehir Belediyesi Gençlik Meclisi
Atıf GÜRLEVİK	İŞKUR
Ferhat ATAR	İŞKUR
Bekir AĞIRDİR	KONDA Araştırma
Aydın BAYRAMBAŞ	KOSGEB
Canan GÜLERYÜZLÜ	Kültür ve Turizm Bakanlığı
Mustafa Yasin ŞAFAK	Kültür ve Turizm Bakanlığı
Eyüp DAĞDEVİREN	Malatya Belediyesi Kent Konseyi Gençlik Meclisi
Atıf ALA	Milli Eğitim Bakanlığı
Bekir Sıtkı ÖZKÖK	Milli Eğitim Bakanlığı
Kasım ÇOMARLI	Milli Eğitim Bakanlığı
Venhar ŞAHİN	Milli Eğitim Bakanlığı
Başak TEZEL	Sağlık Bakanlığı
Mustafa ÖZTÜRK	Sağlık Bakanlığı
Oben ÜNER	Sağlık Bakanlığı
Tuba Burcu ŞENEL	TİSK
Başak TUĞSAVUL	Toplum Gönüllüleri Vakfı
Ercüment TOKA	TÜİK
Hülya UZUNER	TÜRK-İŞ
Rıza SÜMER	Türkiye Gençlik Federasyonu
Özgehan ŞENYUVA	ODTÜ
Ali YURTSEVER	Ulusal Ajans
Hansın DOĞAN	UNDP
Gökhan YILDIRIMKAYA	UNFPA
Demet LÜKÜSLÜ	Yeditepe Üniversitesi
Mustafa ORCAN	YÖK

YÖNETİCİ ÖZETİ

Rapor altı ana bölümden ve bu bölümlerin alt başlıklarından oluşmaktadır. İlk bölüm bir giriş niteliğinde olup gençlerin toplum ve devlet tarafından algılanışıyla ilgili mevcut kavramsal tespitleri özetlemektedir. Bir ülkedeki gençlik politikalarının temelini oluşturan kavramsal çerçevenin nasıl olması/olmaması gerektiğiyle ilgili bir zemini oluşturmak üzere gençlerle ilgili literatürün taranmasıyla hazırlanmıştır. Bu çerçevede bu bölümde gençlerin homojen olmadığı, günlük yaşam pratiklerinin yetişkinlerden farklı olması nedeniyle ihtiyaçlarının da farklı olabileceği, gençlik kavramının zamandan ve mekândan ayrı değerlendirilemeyeceği sonucuna varılarak, toptancı yaklaşımlarla olumlu ya da olumsuz değerlendirmelerle analiz yapmanın tehlikeleri ve gençlik kavramının tarihsel koşullarla ilişkisi üzerine tespitler yapılmaktadır.

İkinci bölümde gençlerle ilgili temel verilere ve göstergelere yer verilmiştir. Özellikle TÜİK verilerine dayanarak, Türkiye’de gençlerin genel nüfus içindeki oranlarının düşmesi, göç eden toplam nüfus içindeki en fazla göç eden grubun gençler olması, ilk evlenme yaşının küçüklüğü ve bunun gençlerin özerkliğine olumsuz etkisi, gençlik işsizliğinin toplam işsizlik oranlarının en az iki kat olması, eğitimle ilgili verilerde özellikle ortaöğretimde okullaşma oranlarında gelişme kaydedilmesi gerekliliği ve gençlerin en geniş tanımıyla katılımı çerçevesinde aslında toplumda ve karar alma mekanizmalarında seslerini duyuramadıkları için toplumun diğer kesimlerine göre dezavantajlı olmalarıyla ilgili bir haritalama çalışması yapılmaktadır.

Üçüncü bölümde gençleri doğrudan ilgilendiren yasal çerçeve incelenmektedir. Böylece Anayasa ile Belediye Kanunu gibi yasalarda gençler ve ihtiyaçlarının hangi yönde karşılandığıyla ilgili bir çerçeve çizilmektedir.

Dördüncü bölüm gençlere yönelik kamu hizmetlerini ele almakta, bunu da başta Gençlik ve Spor Bakanlığı olmak üzere gençlerle ilgili hizmet üreten kurumlar nezdinde incelemektedir. Ayrıca gençlere yönelik kamu harcamalarıyla ilgili veriler de incelenerek merkezi hükümetin gençlere yönelik politikalarıyla ilgili farklı bir veri setine de yer verilmektedir.

Bir sonraki bölüm, gençlik politikaları oluşturulurken hangi prensiplerle bir yaklaşım oluşturulması gerektiğiyle ilgili önerilere yer vermektedir. Bu çerçevede gençlik politikalarının bilgi temelli olması, gençlerin ihtiyaçlarına ve haklarına odaklanan bir

yaklaşımın benimsenmesi, gençlerin katılımlarını sağlamaya yönelik mekanizmaların oluşturulması, toplumsal cinsiyet eşitliğinin bir ana akım olarak gençlik politikalarını kesen bir yaklaşımla sürece yedirilmesi, bizzat gençlik politikalarının kendisinin bir ana akım olarak tüm politika alanları içinde yer almasının sağlanması ve farklı/dezavantajlı durumdaki gençlerin gençlerin bütününe yönelik politika süreçlerinde akılda tutulması gerekliliğiyle ilgili bir çerçeve çizilmektedir.

Raporun makro öneriler bölümü özellikle çalışma gruplarına katılanların önerilerinin ortaklaştığı bir yaklaşım benimsenerek ortaya çıkarılmıştır. Türkiye’de tüm politika alanlarıyla konuşan kapsayıcı bir çatı gençlik politikası ihtiyacı, gençlere daha fazla hizmet ve bütçe olarak özetlenebilecek kamu desteğinin nitelik ve nicelik açısından gençlerin ihtiyaçlarına yönelik tasarlanması ve uygulanması, gençlere yönelik hizmetler üreten kamu kurumlarının koordinasyonunun geliştirilmesi, merkezi kamu hizmetleriyle yerel yönetimlerin gençlere yönelik hizmetleri arasındaki sinerjinin geliştirilmesi, sivil toplumla kamu arasındaki işbirliği olanaklarının geliştirilmesi, gençlik çalışması kavramının tanınmasıyla ilgili çalışmalara hız verilmesi, gençlere yönelik sağlanan hizmetlerde standartlaşmanın sağlanmasıyla ilgili çalışmaların hayata geçirilmesi, kanunlarla uygulama arasındaki farkların ortadan kaldırılması, mevcut kamu hizmetlerinin gençlerin ihtiyaçlarına daha verimli cevap verebilmesi için genç dostu bilgilendirme sistemlerinin oluşturulması, gençlerin bir öğrenme aracı olarak daha fazla hareketlilik imkânlarına maruz kalmasına yönelik çalışmaların artması, gençlik politikalarıyla ilgili gelişmenin izlenebilmesi amacıyla politika göstergelerinin oluşturulması ve hâlihazırda zaten varolan bazı politika metinlerinin işlevsel kılınarak uygulanması için çalışmalar yapılması gerekliliği ilgili bölümde ayrıntılı olarak incelenmektedir.

Raporun mikro politika önerileri bölümünde de benzer bir yaklaşımla gençlerle ilgili tüm çalışmalarda dezavantajlı gençlere ilişkin ayrı hizmetlerin de tasarlanıp uygulanmasına, ekonomik ve sosyo kültürel katılımın geliştirilmesine yönelik öneriler ile diğer alanlardaki öneriler sunulmaktadır.

Rapor, bu haliyle gençlerle ilgili alanlarda hem tespitler hem de öneriler yaparak Türkiye’de gençlik politikalarının oluşturulmasına katkı sağlamayı hedeflemiştir.

1. GİRİŞ

Geçtiğimiz plan döneminden bugüne Türkiye’de gençleri doğrudan etkileyen iki temel gelişme yaşanmıştır. Bunlardan biri 2008 ekonomik krizi diğeri ise Gençlik ve Spor Bakanlığının kurulması ve böylece daha önce devlet bakanlıkları aracılığıyla gerçekleştirilen eşgüdümün yeni Bakanlığa bırakılmasıdır.

Ekonomik kriz, raporun istihdam bölümünde de değinileceği üzere, özellikle gençlerin istihdamı alanında, ancak bu konuyla sınırlı olmayacak biçimde gençleri etkilemiştir. İşgücü piyasasının değişen yapısı gençlerin istihdam biçimlerini farklılaştırırken özellikle küresel finansal kriz sonrası genç işsizliği de değişim göstermiştir. Bu değişimlerin doğrudan birer çıktısı, gençlerin günlük hayatta daha fazla desteğe ihtiyacı olduğudur. Bu çerçevede hem gençlere yönelik özel politika oluşturulması hem de bütçede gençlere yönelik yapılan harcamaların artırılması ve destekleyici programların oluşması gerekliliğinin bir sonucu olarak Gençlik ve Spor Bakanlığının kurulmuş olması önemli bir gelişmedir.

Gençlerle ilgili bir bakanlığın kurulması sadece gençlere yönelik farklı programların hayata geçmesi anlamında değil, diğer kamu kurumlarının da gençlerle ilgili yaptıkları çalışmaların eşgüdümlü bir biçimde yürütülmesini kolaylaştırması açısından da önemlidir. Bu değişim, sadece nelerin yapıldığına değil yapılanların niteliğine yönelik hassasiyetlerin de arttığı bir konjonktürde gençlere yönelik çalışmaların sivil toplum tarafından yakından izlenmesi açısından da önemlidir. Bu çerçevede Bakanlığın kurulması hem gençlere yönelik programların nitelik ve niceliğinin artışı sağlayacak, hem de sivil toplum-kamu diyalogunun da istenen düzeylere gelmesi için bir fırsat yaratabilecektir. Bu da gençlere yönelik politikaların birer kamu politikası olması ötesinde sivil toplumun da desteklediği ve hatta sivil toplumla beraber uygulanan bir yönetim biçimi olmasına doğru gidiş için de önemli bir adım olabilir.

Bakanlığın kurulması dışında Sosyal Destek Programı (SODES) gibi programların gençlere de hizmet vermeleri, bölgesel kalkınma çerçevesinde diğer bölgelere nispeten daha az gelişmiş bölgelere daha fazla olanak götürülmesi, Ulusal Ajans gibi bir kurumun gençlere yönelik daha fazla bütçeyle çalışmalar yapıyor olması kamu politikaları açısından gayet olumlu nitelendirilebilecek çalışmalardır.

2. MEVCUT DURUM ANALİZİ

Genç nüfus, Türkiyedeki nüfusun önemli bir kısmını oluştursa da gençlerle ilgili araştırma sayısı, bunun sonucunda mevcut veriler ile bu verilerin çeşitliliği, derinliği ve güncelliği çok kısıtlıdır. Bu kısıt, Türkiye’de gençlerle ilgili araştırmalarda ve raporlarda kaynak olarak yararlanmak üzere, özellikle Avrupa temelli yayınlara başvurmak yoluyla bertaraf edilmeye çalışılmaktadır.

Gençlik alanına kurumsal açıdan yatırım yapan en önemli iki kurumun -Avrupa Birliği (AB) ve Avrupa Konseyi- 1998’den beri hayata geçirdiği işbirliği kapsamında ciddi bir yazın oluşmuş durumdadır¹. Bu işbirliği altında kurulan Avrupa Gençlik Politikaları Bilgi Merkezi (EKCYP) Avrupa genelinde gençlik politikaları ve araştırmaları ile ilgili araştırma, politika ve uygulamaların geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasını temel almaktadır². Bu kapsamda oluşturulan EKCYP İletişim Ağı her Avrupa ülkesi temelinde birer yasal temsilci ile gençlik katılımı, gönüllülük, gençliği daha iyi anlama gibi konularda ülke raporları hazırlamakta ve bunu yayınlamaktadır³. Diğer yandan aynı işbirliği altında 2011’de kurulan ikinci bir oluşum ise “Avrupa Gençlik Araştırmacıları Havuzu”dur (PEYR)⁴. Bu kapsamda gençlik araştırmacıları yine ülke temsilciliği yolu ile gençlik alanında yürütülen bilimsel çalışmaların çoğalması, yayılması ve bilgi akışının sağlanması için çalışmaktadır. Her iki merkezde de kuruluşlarından bu yana Türkiye temsilcileri görev yapmaktadır.

Bu işbirliğiyle sınırlı kalmadan, hem AB’nin hem de Türkiye’nin üyesi olduğu Avrupa Konseyinin yine gençler ve gençlerle çalışanlar için sağladığı çeşitli imkânlar -özellikle Avrupa içinde sınırötesi çalışmaların programlara dönüştürülmesiyle- gençler adına önemli dönüşümler gerçekleştirmiş durumdadır. Gençlik için Beyaz Kitap (2001)⁵, Avrupa Gençlik Paketi (2005)⁶ ve AB 2010–2018 Gençlik Stratejisi⁷ ve Avrupa 2020 Stratejisi içinde Hareket Eden Gençlik (Ulusal Ajans Gençlik Hamlesi olarak da kullanıyor) başlığı altında toplanması⁸ bu yönelimin AB bünyesindeki temel yapıtaşlarından belki de en önemlileridir.

¹ <http://youth-partnership-eu.coe.int/youth-partnership/about/index.html>

² <http://youth-partnership-eu.coe.int/youth-partnership/ekcyp/index>

³ http://youth-partnership-eu.coe.int/youth-partnership/ekcyp/EKCYP_Correspondants; <http://youth-partnership-eu.coe.int/youth-partnership/documents/Questionnaires/Country/2008-09/Turkey.pdf>

⁴ <http://youth-partnership-eu.coe.int/youth-partnership/research/peyr.html>

⁵ http://ec.europa.eu/youth/archive/whitepaper/index_en.html

⁶ http://ec.europa.eu/youth/archive/policies/youthpact_en.html

⁷ http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/employment_social_policy_equality/youth_policy

⁸ http://ec.europa.eu/youthonthemove/index_en.htm

Benzer biçimde Varşova zirvesi (2005), Avrupa Konseyinin Gençlik Politikası: Ajanda 2020⁹ ve gençlikten sorumlu bakanların 2008'deki toplantısı da Avrupa Konseyi açısından bu durumda Türkiye'nin de üyesi olduğu bir kurum olarak önemli adımlar olarak sayılmaktadır.

Uluslararası alanda başvuru alan bir diğer kaynak da Birleşmiş Milletler (BM) Teşkilatının yapmış olduğu çalışmalarıdır. Özellikle bu çalışmalarda Avrupa dışındaki gençlerle ilgili verilere rastlamak mümkündür. Fakat BM kökenli çalışmalarda -Bin Yıllık Kalkınma Hedefleri doğrultusunda- çerçevesi daha dar bir pencereye odaklanılmaktadır¹⁰.

Bu çalışmaları kapsayan ancak bunlarla sınırlı olmayan gençlerle ilgili bir hizmetler bütünü ve literatürde -özellikle Avrupa'da sosyal devletlerin İkinci Dünya Savaşı sonrasında gelişmesiyle beraber- birçok Avrupa ülkesinde ulusal ve hatta yerel çerçevede mevcuttur. Ancak Avrupa'da homojen bir gençlik politikasından bahsetmek çok mümkün değildir. Her ülkenin özgün şartları çerçevesinde devletlerle gençler arasındaki ilişkilerin bütünü de değişmektedir. Ancak en genel anlamıyla, gençlerin toplumdaki yerlerini geliştirmek amacıyla, tekil düzeyde farklı yaklaşımlar olsa da, genel ve gençlik politikası adı altında toparlayabileceğimiz hizmetler bütünü, Avrupadaki ülkelerde ciddi bir görünürlüğe ve meşruiyete sahiptir¹¹. Bu hizmetlerin arka planında, mevcut durumun bilimsel ve veriye dayalı biçimlerde analiz edilmesi, politika oluşturma sürecine -özne başta olmak üzere- ilgili diğer kesimlerin de dâhil olduğu katılımın sağlanması ve oluşturulanların zamanla değişen ihtiyaçlara göre yenilenmesi vardır. Tüm bunların temelinde de toplum içindeki kesimlerden birini oluşturan gençlere yönelik bir yaklaşım mevcuttur.

Bu çerçevede bu bölümde öncelikle gençlerin toplumsal hafızada -Türkiye ile sınırlı kalmadan ancak bu raporun Türkiye ile ilgili olduğunu da unutmadan- ele alınmış biçimiyle ilgili bir özet yapmanın, daha sonra da mevcut verileri analiz etmenin daha uygun olacağı düşünülmüştür.

---

⁹ "The future of the Council of Europe youth policy: AGENDA 2020", 8th Council of Europe Conference of Ministers responsible for Youth Kyiv, Ukraine 10-11 October 2008

¹⁰ "Youth Employment Youth Perspectives on the Pursuit of Decent Work in Changing Times", World Youth Report, 2011

¹¹ <http://youth-partnership-eu.coe.int/youth-partnership/ekcyp/Countryinformation2.html>

2.1. Gençlerle İlgili Temel Yaklaşımlar

2.1.1. Gençler Homojen Değiller

Özellikle politika oluşturmaya yönelik araştırmalarda sıklıkla rastlanan bir yönelim, genç olma halinin sadece belirli bir yaş aralığıyla sınırlanarak analizlerin yapılmasıdır. Oysa gençlik, farklı kuşakların ve bu kuşaklar arasındaki güç ilişkilerinin doğal bir çıktısı olarak şekillenen ve sürekli değişen ve yeniden tanımlanan bir dönemdir. Bu güç ilişkilerini hesaba katmadan yapılan ve kendisini biyolojik bir yaş aralığıyla sınırlayan bir gençlik tanımı gençleri anlama ve anlamlandırmada doğal bir sınırdır¹². Gençlik; sadece belirli bir yaş aralığına indirgenmeden toplumsal, ekonomik ve siyasi koşullar bağlamında farklı ilgileri, gereksinimleri ve koşulları olan heterojen bir kesim olarak ele alınmalıdır¹³. Buna rağmen politika düzeyinde gençlerin sadece biyolojik olarak hangi yaş grubundaki kişileri kapsadığıyla ilgili yönelim başta Avrupa olmak üzere birçok ülkede geçerliliğini korumaktadır.

Mesela BM için bu yaş aralığı 15-24 iken eğitimden işe geçiş oranlarının daha geç olduğu bir çok AB ülkesinde ve AB'nin gençlik temelli programlarındaki hedef kitle 15-29 yaş aralığı olarak ele alınmaktadır. Türkiye'de gençlik yaşı bazı araştırma ve belgelerde farklı sunulmakla birlikte genel görüş 12-24 yaş aralığı doğrultusundadır. 2001 tarihli Türk Medeni Kanununa göre "Erginlik on sekiz yaşın doldurulmasıyla başlamaktadır". 2003 tarihli Gençlik Merkezleri Yönetmeliğine göre gençlik merkezlerine üyelik için 12-24 yaşları arasında olma şartı aranmakla birlikte, talep edilmesi halinde 7 yaşından küçük 26 yaşından büyük olunmaması şartıyla da üye kaydı yapılabilmektedir. Türk Medeni Kanunu ve 2004 tarihli Dernekler Kanununa göre fiil ehliyetine sahip bulunan her gerçek kişi ile tüzel kişiler, derneklere üye olma ve dernek kurma hakkına sahiptir. Ayrıca 15 yaşını bitiren ayırt etme gücüne sahip küçükler çocuk dernekleri kurabilir veya kurulmuş çocuk derneklerine üye olabilirler¹⁴.

Politika düzeyinde belirli bir yaş aralığındaki kişiler olarak tanımlanan bu yaş grubunun tam da burada, homojen olmadıklarını hatırlamak gerekir¹⁵. Gençler yaş, cinsiyet, ekonomik, sosyal, ailevi ve kültürel durum, eğitim seviyesi, yaşadıkları yer, sosyal

¹² Türkiye'de Gençlik Politikaları ve Çalışması; Kurtaran, Yentürk, Nemetlu; Bilgi Üniv. Yayınları, 2008

¹³ Oktay, F.; Şentuna, M.; Cenk, M. Görbil, V. & Şener, T. (2009). Türkiye'deki gençlik politikası. E. Bornemark & V. Görbil (Yay.Haz). Gençlik Politikalarına Giriş; İsveç ve Türkiye Bakış Açılıarı içinde. Sweden: Ungdomsstyrelsen.

¹⁴ A.g.e.

¹⁵ Eren Pultar, ed. Kurtaran, Yentürk, Nemetlu, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2012

sınıf ve diğer farklı nedenlerle farklı günlük hayat pratiklerini deneyimlemektedirler. Bu çerçevede farklı gençlerin farklı yaşam pratiklerine sahip olduklarının, böylece farklı ihtiyaçlara sahip olabileceklerinin altını çizmek gerekmektedir. Ancak gençler arasındaki farklılıkları yatay kesen bazı ortak ihtiyaçlardan da söz etmek mümkündür. Mesela bugün, teknolojiyi ve sosyal medyayı kullanmayla ilgili talepler gençlerin kendi aralarındaki tüm farklılıklarına rağmen ortak bir talep olarak öne çıkmaktadır.

2.1.2. “Gençler Öğrencidir” Algısı

Homojen gençlik algısının Türkiye’deki yansımalarının en temel göstergelerinden biri, gençlerin hepsinin öğrenci olduğu önyargısıdır. Oysa 2008 küresel krizi öncesindeki dönemde bile Türkiye’deki gençlerin sadece %30’u halen okuyordu¹⁶. Güncel başka bir araştırmaya göre de Türkiye’deki gençlerin %26’sı “oturanlar”, %45’i “okuyanlar” ve %28’i de çalışanlar olarak nitelendirilmektedir¹⁷. Başka bir araştırmaya göre ise “ne eğitimde ne de istihdamdakilerin” oranı OECD ülkeleri içinde, 15-29 yaşları arasındaki gençler dikkate alındığında, %8,9, AB’de %7 ve Türkiye’de %29,8’dir. Bu durum genç kadınlar açısından %52 ile daha da olumsuzdur ve Türkiye’de özellikle kızlar için, “okuldan işe geçiş”in olmadığını ortaya koymaktadır¹⁸. Sayısı kısıtlı da olsa gençler içindeki alt gruplarla ilgili araştırmalar -mesela “ev kızları”¹⁹, etnik farklılıklar²⁰ ya da azınlıklar/göçmenler²¹ gibi- bu kesimler içindeki kırılmaların da anlaşılmasının kolay olmadığını göstermektedir. Buna ek olarak Türkiye’nin OECD ülkeleri içinde liselerden ve üniversitelerden en az mezun veren ülke olduğu da düşünüldüğünde “gençler öğrencidir” algısının ne kadar sorunlu olduğu ortaya çıkmaktadır.

2.1.3. Gençlerin Günlük Yaşam Pratikleri ve İhtiyaçları Farklı

Günlük yaşam pratikleri kişilerin ihtiyaçlarını belirleyen önemli etkenlerden biridir. Çeşitli konularda, toplumdaki yaş gruplarının yaklaşımları ele alındığında,

¹⁶ UNDP Türkiye Gençlik Raporu, 2008

¹⁷ Konda, Türkiye Gençliği Araştırması, Nisan 2011

¹⁸ Dünya Bankası, Türkiye’nin Gelecek Nesillere Yatırım Yapmak: Okuldan İşe Geçiş ve Türkiye’nin Kalkınması, Haziran 2008, s:1-2

¹⁹ Sessiz ve görünmez, “genç” ve “kadın”: Ev kızı; G.D. Lüküslü – K. Çelik, Toplum ve Bilim, sayı 112, s. 101-126, 2008.

²⁰ Sener, T. (2012). The Effects of Experiences in Participation among Turkish youth, 15th European Conference on Developmental Psychology, 435-440, Bologna: Medimond.

²¹ Şener, T.(2008). Civic engagement of Turkish youth in Germany. Journal of Social Science Education, 6(2), Feb, 59-66.

gençlerle toplumun diğer kesimlerinin paralel düşündüğü görülmektedir. Ancak aynı mekân ve sosyal çevrede gençlerin başlarına gelenlerle yetişkinlerin başlarına gelenler arasında ciddi farklar mevcuttur. Mesela yaşı geçkin biri evden çıkarken üzerindeki kıyafet, ailenin diğer fertlerini ilgilendirmeyebilir. Ancak genç birinin ne giydiği ve ne giymesi gerektiği okulda, aile içinde ya da mahallede doğrudan bir müdahale alanı olabilmektedir. Bu çerçevede son yıllarda yapılan araştırmalardaki temel bir bulgunun altını çizmek gerekmektedir. Değerler, algı ve beklentiler gibi konularda yaş parametresi önemli bir fark yaratmayabilmektedir²². Burada, daha çok gençler arasında fark yaratan parametreler eğitim düzeyi ve siyasal tercihleridir. Ancak ortaya çıkan bir konu, yukarıda da bahsedildiği üzere gençlerin günlük yaşam pratiklerinin toplumun diğer kesimlerinden farklı olmasıdır. Bu da yaşam pratikleri farklı olan kesimlerin ihtiyaçlarının da farklılaşmasını getirmektedir. Başka bir deyişle gençlerin ihtiyaçları birçok konuda toplumun diğer kesimlerden farklı olabilmektedir. Bu da farklı ihtiyaçlara yönelik nasıl bir kamu politikası oluşturulması gerektiğiyle ilgili önemli bir tartışmayı şekillendirmektedir. Mesela İngiltere’de bir üniversite disiplini olarak “gençlik çalışması” ve gençlik çalışanlarının gençlerle temasının en önemli noktalarından biri olan “gençlik merkezleri” gibi sektörel anlamda gelişmiş ciddi bir yapılanma vardır. Bunun bir benzeri eski Doğu Bloku ülkelerde de bulunsa da içerik farklı olmaktadır. Avrupa genelinde duruma bakıldığında ülkelerin sosyopolitik yapılarının içeriği ve uygulamaları nitel ve nicel olarak etkilediği görülmektedir²³.

2.1.4. Gençlerin Zamandan ve Mekândan Ayrı Değerlendirilmesi

Gençlerle ilgili çalışmalarda ve günlük hayatta sıklıkla rastlanan bir başka yaklaşım, genç olma halini zamandan soyutlayarak kuşaklararası karşılaştırmaların yapılmasıdır. Bunun günlük hayattaki karşılığı “Ben senin yaşındayken ...” ile başlayan cümlelerdir. Türkiye’nin gerontokratik günlük hayatı, bu ve benzer karşılaştırmalar üzerinden gençlerin özerkliğini ciddi biçimde kısıtlayan yapısıyla karşımıza çıkmaktadır.

Buna ek olarak özellikle siyasal katılımı temel alan çalışmalarda, ama sadece bu tür araştırmalarla sınırlı kalmadan da, bugünün gençlerinin 40’lı, 50’li kuşaklarla karşılaştırıldığında ne kadar “apolitik” oldukları ile ilgili bir mutabakat mevcuttur. Dahası

²² Konda, Türkiye Gençliği Araştırması, Nisan 2011.

²³ Şener, T. (basımda). The Socio-economic Scope of Youth Work in Europe Follow-Up-Study, (çok yazarlı final raporu) Institute for Social Work and Social Education (ISS), Youth Partnership between the European Commission and the Council of Europe.

gençler, siyasi kararlarını verirlerken bilgi kaynağı olarak ailelerinin siyasi yapılanmalarını temel almaktadırlar ve ailelerin “ya başına birşey gelirse” kaygısı ile aktif siyasi katılım gösteremediklerinden yakınmaktadırlar²⁴. Oysa farklı bir dönemde farklı toplumsal koşulların sonucu olarak hem toplumun hem de toplumun bir parçası olan gençlerin yaşam biçimleri ve gereksinimleri de değişmiştir. Tarihsel gelişimde değişmeyen ve özcü bir genç tanımı yapmak bu açıdan ciddi sorunlar doğurabilmektedir.

2.1.5. Gençlerle İlgili Toptan Yargılar

Özcü genç tanımının doğal bir uzantısı da gençlerle ilgili toptan yargılar içeren genellemelerin sıklıkla kullanılmasıdır. İlgili dönemin ruh-i haliyesine göre gençlerle ilgili toptan olumlama -“gençler değişimi başlatır, değişimin motorudur” gibi- toptan olumsuzlamalara da dönebilmektedir; “gençler sorun çıkartır” gibi. Bu da, özellikle politika düzeyinde, gençlerin ele alınma biçimlerini doğrudan etkilemektedir. Çünkü gençleri sorunun öznesi olarak görmek, bu sorunu çözmeye yönelik süreçlerin oluşturulmasını da beraberinde getirmektedir. Oysa gençleri değer olarak görmek, bu toplumda gençlerin daha eşit vatandaşlar olarak yaşamasını sağlamaya yönelik iyileştirmelere odaklanmaktır. Güncel bir çalışmaya göre gençler yurttaşlar olarak haklarını ve sorumluluklarını bilmediklerini ve aktif politik katılımlarında engellemelerle karşılaştıklarını dile getirmişlerdir²⁵. Özellikle etnik bir grubun parçası olmak eşit haklara ulaşmada daha fazla sınırlamalar getirmektedir.

2.1.6. Gençlik Tartışması ve Tarihsel Koşullar İlişkisi

Gençlerle ilgili yapılan tüm bu tartışmalar, özellikle gelişmiş ülkeleri kapsayan küresel bir dönüşümün de bir parçasıdır. Bu ülkelerde, İkinci Dünya Savaşı sonrası oluşan sosyal devletler özellikle 70’lerdeki petrol kriziyle başlayan süreçte hem sosyal hem de istihdam yaratma alanlarından çıkmaya başlamıştır. 60’lı yıllardaki büyük göç dalgalarının birinci kuşak çocukları ve torunları da mevcut toplumsal yapılara -sistem tarafından- yeteri kadar entegre edilemediği ölçüde gençlik tartışmaları yeni bir boyut kazanmıştır. Özellikle Avrupa’da kültürel entegrasyon, katılım ve istihdam çerçevesinde devam eden tartışmaların temel paydaşlarından biri haline gelen gençlere de bu çerçevede ilgi artmıştır. Mesela İspanya ve Yunanistan gibi genç işsizliğinin %50’lerin üzerinde

---

²⁴ Sener, T. (2012). The Effects of Experiences in Participation among Turkish youth, 15th European Conference on Developmental Psychology, 435-440, Bologna: Medimond.

²⁵ Ataman, A.; Cok, F. & Sener, T. (2012). Understanding Civic Engagement Among Young Roma and Young Turkish People In Turkey, Human Affairs (22), 419-433.

olduğu ülkeler bu açıdan iyi birer örnektir. Buna paralel yürüyen bir başka süreç de genç nüfusun yoğunlukta olduğu gelişmekte olan ülkeler için geçerlidir. Burada da toplumun geniş bir kesimini içeren ve nispeten gelişmiş ülkelerdeki gençlerden daha fazla olan nüfus hacimleri, gençleri bu tartışmaların odağı yapmıştır.

Yapısal olarak yetişkin nüfusun işsizlik oranının iki-üç katına çıkan genç işsizliği oranları, küresel krizle birlikte tüm dünyada daha da yükselmiş ve dünyanın farklı bölgelerinde sosyal olaylara da yol açmıştır. Fransa’da, Yunanistan’da ve İngiltere’de ortaya çıkan kitle eylemleri bunlardan sadece birkaçıdır.

2010 yılı sonlarından itibaren Tunus ve Mısır’da başlayan ve Arap dünyasında adeta dinamo etkisi ile yayılan toplumsal-siyasal eylemlerin temelinde otokrasiye karşı isyan ve uluslararası aktörlerin etkisinin yanı sıra, işsizlik ve sosyal adaletsizliğe yönelik bir başkaldırı da yatmaktadır.

Geçtiğimiz dönemde Amerika Birleşik Devletlerinde (ABD) “Wall Street’i İşgal Et” sloganıyla başlayan ve ülkeye hızla yayılan eylem de işsizliği temel almaktadır.

Sosyal istikrarsızlık riski konusunda yapılan incelemeler, ABD, Meksika, Çin, Almanya, Fransa, Belçika, Yunanistan, Brezilya, Kolombiya, Güney Afrika, Hindistan, Pakistan, İran, Irak, Yemen, Sudan, Afganistan, İsrail ve Nijerya’yı tehlikeli ülkeler olarak ortaya koymaktadır.

Yaşanan olayların merkezinde ise gençler bulunmaktadır. İtalya eski Başbakanı Giuliano Amato’nun “yaşlı nesiller, genç nesillerin geleceğini yediler” yönündeki tespitini hatırlatır biçimde, dünyanın farklı yerlerinde, “Şebab-ı Atlin”, “Neets”, “Bumerangs”, “Freeters” veya “Mileuristas” gibi farklı isimlerle anılan işsiz ve tedirgin gençler sosyal patlamaların tetikleyicisi olmaktadır.

Uluslararası Çalışma Örgütü’nün (ILO) hazırladığı “2012 Küresel İstihdam Raporu”na göre, 2011 yılında 15-24 yaş arasındaki gençlerin 74,8 milyonu işsizdir. Bu rakam 2007 yılına göre dört milyon genç işsiz ortaya çıktığını göstermektedir. Rapor’da, %12,7 olan küresel genç işsizliği oranının, halen kriz öncesi dönemden bir puan yüksek olduğu ve gençlerin yetişkinlerden üç kat daha fazla işsiz olduğu belirtilmektedir²⁶.

Avrupa Komisyonu tarafından 10 Eylül 2012 tarihinde yayınlanan AB Gençlik Raporu, 15-24 yaş grubundaki gençlerin işsizlik oranının Şubat 2008’de %15 seviyesinden Haziran 2012’de %22,6’ya fırladığını ortaya koymaktadır. Söz konusu artış son dört yıllık dönemde genç işsizliği oranında %50’lik bir yükselmeyi ifade etmektedir²⁷.

²⁶ Global Employment Trends 2012, International Labour Office (ILO), 2012.

²⁷ EU Youth Report, Commission Staff Working Document, European Commission, 10.9.2012.

Avrupa Sosyal Ortakları (BUSINESSEUROPE, ETUC, CEEP, UEAPME), Mart 2012 tarihinde yayınladıkları ortak basın bildirisinde, 2012-2014 çalışma programlarında “gençlik” ve “istihdam” konularını temel alacaklarını kamuoyuna duyurarak, konunun önemine dikkat çekmişlerdir.

Türkiye, her iki ana tartışma ekseninden de etkilenecek bugünkü gençleri anlamaya çalışmaktadır. Özellikle Türkiye coğrafyasına yakın toplumsal değişimler gençleri güncel olarak anlamaya yönelik çalışmaları da beraberinde getirmektedir.

2.2. Gençlerle İlgili Temel Veriler

2.2.1. Nüfus Verileri

2011 verilerine göre Türkiye'deki genç nüfusun dağılımı Tablo 1'deki gibidir. Gençler, Tablo 1'de de görüldüğü üzere, Türkiye nüfusunun %25,2'lik önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Türkiye nüfus büyüklüğü açısından Avrupa'da üçüncü, tüm dünyada ise onsekizinci sıradadır. Nüfus projeksiyonları nüfusun 2050 yılında 99,8 milyon kişiye ulaşacağını gösteriyor olmasına rağmen genç nüfusun -bugünkü demografik değişimler aynı yönde devam ettiği ölçüde- azalmaya devam etmesi beklenmektedir.

Tablo 1. Yaş Gruplarına Göre Genç Nüfusun Türkiye Nüfusuna Oranı 2011²⁸

Yaş Aralığı	Toplam	%	Erkek	Kadın
15-19	6.317.583	8,5	3.240.196	3.077.387
20-24	6.224.591	8,3	3.173.618	3.050.973
25-29	6.306.233	8,4	3.210.343	3.095.890
15 – 24	12.542.174	16,8	6.413.814	6.128.360
15 – 29	18.848.407	25,2	9.624.157	9.224.250
Türkiye Nüfusu	74.724.269		37.532.954	37.191.315

Tablo 2'de de görüldüğü üzere genç nüfusun toplam nüfus içindeki oranı 2007'de %26,8'den 2011'de %25,2'ye düşmüştür. Aynı dönemde sene bazında genç nüfusun toplam nüfus içindeki oranında yaklaşık %1,6'lık bir oranda istikrarlı bir düşüş gözlemlenmektedir. AB ülkeleri içinde genç nüfus oranı açısından Türkiye'ye en yakın dört ülke Kıbrıs, Slovakya, Polonya ve İrlanda öne çıkmaktadır ki bu ülkeler içinde

²⁸ Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) Sonuçları 2011 (<http://tuikapp.tuik.gov.tr/adnksdagitapp/adnks.zul>), TÜİK

Türkiye ile en benzer yapıya sahip Polonya'nın 15-29 yaş grubu arasındaki genç oranının bile Türkiye'nin altında olduğunu belirtmekte yarar vardır.

Tablo 2. 2007- 2011 Genç Nüfusun Türkiye Nüfusuna Oranı²⁹

	2007		2008		2009		2010		2011	
	Toplam	%	Toplam	%	Toplam	%	Toplam	%	Toplam	%
15-19	6.157.033		6.185.104		6.234.620		6.277.307		6.317.583	
20-24	6.240.573		6.256.558		6.280.117		6.267.787		6.224.591	
25-29	6.512.838		6.518.837		6.508.860		6.437.922		6.306.233	
15-24	12.397.606	17,6	12.441.662	17,4	12.514.737	17,2	12.545.094	17,0	12.542.174	16,8
15-29	18.910.444	26,8	18.960.499	26,5	19.023.597	26,2	18.983.016	25,7	18.848.407	25,2
TR Nüfusu	70.586.256		71.517.100		72.561.312		73.722.988		74.724.269	

Bu tablodaki bir önemli veri de geçtiğimiz beş senelik zaman dilimi içinde genç nüfusun sayısında toplamda sadece 62.037 kişilik bir düşüşün olmasıdır. Başka bir deyişle, gençlerin toplam nüfus içindeki oranları düşüyor olmasına rağmen sayılarında benzer oranlarda düşüş yoktur.

Gençlerin önümüzdeki yakın gelecekte de toplam nüfus içindeki oranları düşecek olmasına rağmen sayıları benzer oranlarda düşüş yaşamayacaktır; çünkü Türkiye nüfusu da artmaya devam etmektedir. Ancak genç nüfus içinde şu an yoğunlukta olan 15-24 yaş grubunun genç nüfus içindeki yüzdesi düşecektir ve yığılma daha çok 25-29 aralığına doğru kayacaktır. Önemli diğer bir nokta ise doğum oranları Türkiye'nin daha az gelişmiş bölgelerinde ve özellikle büyük şehirlerin daha dezavantajlı yerlerinde daha geç düştüğü için genç nüfus içinde dezavantajlı gençlerin oranında bir yükselme beklentisidir.

Diğer yandan Türkiye nüfusu içinde çalışma çağına olacakların oranının artıyor olması, bu "Demografik Fırsat Penceresi" diye adlandırılan evrenin verimli değerlendirilmesi için de önemli bir fırsat sağlamaktadır. Her ülke tarihinde sadece bir kere rastlanan bu zaman diliminde, doğru ekonomik ve sosyal politikaların hayata geçirilmesi, bunun bir ön adımı olarak da gençlerin bu imkânlardan yararlanması önemli bir fırsat olacaktır.

2.2.2. Göç Verileri

Gençler Türkiye'de en fazla göç eden yaş grubunu temsil etmektedirler. İllerin verdiği göç sayılarına bakıldığında (Tablo 3) 2008'den beri -2010'daki küçük bir düşüşü

²⁹ Kaynak: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) Sonuçları 2007, 2008, 2009, 2010, 2011 (<http://tuikapp.tuik.gov.tr/adnksdagitapp/adnks.zul>), TÜİK

dışarıda bırakarak- genel bir artış söz konusudur. Bu artışa ek olarak, toplam göç edenler içinde de gençlerin oranında bir artış vardır. 2011 yılı itibarıyla Türkiye’de her göç eden iki kişiden neredeyse birinin genç olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Göç edenlerin ve özellikle gençlerin her gittiği şehirde farklılaşan ihtiyaçlarını bu çerçevede düşünmek gerekmektedir.

Birçok araştırmada kent-kır ayrımının temelinde kentler şehri, kentler dışında kalan yerleşim birimleri ise kırsalı temsil etmektedir. Ancak değişen Türkiye dinamiklerinin doğal bir çıktısı, metropol kentlerle diğer kentler arasında da ciddi farklar olduğudur. Mevcut verilerin birçoğu metropol başlıklı ayrı bir küme yerine kent başlıklı bir gruba kullanılmaktadır. Bu çerçevede gençlerle ilgili birçok verinin metropol/kent/kırsal kesim ayrımı üzerinden incelenmesi farklı sonuçlar doğurabilir. Bu yaklaşımı, raporun tüm diğer ilgili tablolarını okurken akılda tutmak gerekmektedir.

Tablo 3. İllerin Verdiği Göç içinde Gençlerin Oranı 2008-2011³⁰

		15 - 19	20 - 24	25 - 29	Toplam Göç Edenler içinde 15-29 yaşları arasındakiler %	Toplam Göç Sayısı
2008	Erkek+Kadın	203.583	388.970	356.705	41,8	2.273.492
	Erkek	99.530	171.231	181.918	31,5	1.153.069
	Kadın	104.053	217.739	174.787	44,3	1.120.423
2009	Erkek+Kadın	243.412	422.183	326.345	44,3	2.236.981
	Erkek	113.594	186.145	166.496	41,5	1.123.136
	Kadın	129.818	236.038	159.849	47,2	1.113.845
2010	Erkek+Kadın	239.293	406.010	371.859	43,1	2.360.079
	Erkek	112.489	178.936	186.341	40,6	1.177.639
	Kadın	126.804	227.074	185.518	45,6	1.182.440
2011	Erkek+Kadın	266.753	465.604	378.287	45,9	2.420.181
	Erkek	125.786	208.269	191.702	43,6	1.204.530
	Kadın	140.967	257.335	186.585	48,1	1.215.651

³⁰ Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) Sonuçları 2008, 2009, 2010, 2011 (<http://tuikapp.tuik.gov.tr/adnks-dagitapp/adnks.zul>), TÜİK

Tablo 4’te de görüldüğü üzere genç nüfusun göç etme oranlarının yüksek olduğu yerler, ilgili bölgelerin gelişmişlik düzeyi ile ters orantılıdır. Göçün temel nedeni, başta iş olanaklarını da kapsayacak biçimde, daha iyi yaşam koşullarına ulaşmak olduğu için bu tabloda sırasıyla Doğu Karadeniz, Batı Karadeniz ve Ortadoğu Anadolu’nun diğer bölgelerle karşılaştırıldığında gençler açısından daha dezavantajlı olduğunu söylemek yanlış olmaz. Burada imkânlar açısından nispeten daha az gelişmiş olan Güneydoğu Anadolu’nun genç göçü rakamlarının beklendiği kadar yüksek olmaması da dikkat çekicidir. Burada ilgili bölgelerin eğitim düzeyi de önemli bir nedendir.

Bölgesel gelişmişlik farkları aynı Türkiye’de olduğu gibi bugün İtalya’nın kuzey ve güneyi ile Almanya’nın doğusu ve batısı gibi coğrafyalarda da etkili olabilmekte ve gençler de doğrudan bu durumdan etkilenmektedirler. Bu çerçevede, gençlerin daha çok imkânın bulunduğu bölge ve şehirlere gidiyor olması kendi içinde tutarlı bir davranış biçimidir.

Tablo 4. Bölgelere Göre Genç ve Yetişkin Nüfus Göç Verme Oranları Karşılaştırması³¹

	Genç %	Yetişkin %
Toplam	5,6	2,6
İstanbul	3,5	2,4
Batı Marmara	6,1	2,2
Ege	4,1	1,6
Doğu Marmara	4,8	2,0
Batı Anadolu	4,7	2,4
Akdeniz	4,9	1,9
Orta Anadolu	6,7	3,0
Batı Karadeniz	7,5	3,1
Doğu Karadeniz	8,1	3,7
Kuzeydoğu Anadolu	6,6	4,6
Ortadoğu Anadolu	6,0	4,5
Güneydoğu Anadolu	3,8	2,5

Tablo 5’te de görüldüğü üzere üretim ve hizmet sektörlerinin nispeten daha gelişkin olduğu İstanbul, yüzdesel olarak en fazla genç göçü alan bölge konumundadır. Burayı Batı Anadolu, Akdeniz ve Doğu Marmara ile Batı Marmara takip etmektedir. Diğer tüm bölgeler genç göçü alma açısından negatif konumdadırlar.

³¹ Tablo 2.4, İstatistikî bölge birimleri sınıflamasına göre bölgelerin verdiği göç, 2010-2011, TÜİK İstatistiklerle Gençlik, 2012

Tablo 4 ve 5 beraber okunduğunda, Türkiye’de gençler açısından iki bölge türü öncelikli hale gelmektedir. Bunlardan birincisi genç göçü alan bölgelerdir. Bu bölgelerde, gençlere yönelik kamu hizmetlerinin göçle gelen gençlerin ihtiyaçlarına göre şekillenip şekillenmediği önemlidir. Benzer biçimde genç göçü veren bölgelerde göç edemeyip ilgili bölge ve şehirde kalan gençler açısından kamu politikalarını gözden geçirmek de en az birinci tür bölgelerde yapılacaklar kadar önemlidir.

Tablo 5. Bölgelerin Aldığı Net Genç Göç Oranları³²

	Genç %
İstanbul	3,0
Batı Marmara	0,2
Ege	-0,4
Doğu Marmara	0,9
Batı Anadolu	2,0
Akdeniz	1,5
Orta Anadolu	-1,9
Batı Karadeniz	-2,8
Doğu Karadeniz	-1,9
Kuzeydoğu Anadolu	-1,0
Ortadoğu Anadolu	-1,4
Güneydoğu Anadolu	-1,1

2.2.3. Evlenme Verileri

Tablo 6’da da görüldüğü üzere gençler yıllar geçtikçe daha geç evlenmektedirler. Ancak genç kadınlarla erkeklerin evlenme yaşları arasındaki uçurum devam etmektedir. Bu da Türkiye’de kadınların istihdamını ve bu çerçevede bağımsızlıklarını olumsuz etkileyen en önemli konulardan biridir. Gençlerin kendi içlerindeki farklılıklara göre farklı kamu hizmetlerinin tasarlanması açısından önemli olan bu veri, Türkiye’deki toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin gençler arasında da devam ettiğinin temel göstergelerinden biri olarak da okunabilir.

³² Tablo 2.5, İstatistiki bölge birimleri sınıflamasına göre bölgelerin aldığı göç, 2010-2011, TÜİK İstatistiklerle Gençlik, 2012

Tablo 6. Medeni Duruma Göre Genç Nüfus Oranı³³

	Cinsiyet	Evli %
2008	Erkek	6,9
	Kadın	27,0
2009	Erkek	6,5
	Kadın	26,1
2010	Erkek	6,1
	Kadın	25,1
2011	Erkek	5,8
	Kadın	24,2

Her ne kadar gençler artık daha geç evleniyor olsalar da çocuk gelinler özellikle Türkiye'nin daha az gelişmiş bölgelerinde ciddi bir sorun olmaya devam etmektedir.

2.2.4. İstihdam Verileri

Son dönemdeki büyüme eğilimlerine rağmen Türkiye ekonomisinin istihdam yaratmaktaki yapısal sorunları devam etmektedir. İşsizlik toplumun tüm kesimlerini etkileyen temel sorunlardan biri olmasına rağmen genç işsizliği daha da görünür bir sorundur. Tablo 7'de görüldüğü üzere 2007-2011 döneminde, gençlerin hem genel işsizlik hem de tarım dışı işsizlik oranları, yetişkinlerin en az iki katıdır. Ayrıca tarım dışı işsizlik oranlarının aynı süre zarfında %22 civarında gerçekleşmesi gençlerin günlük hayatta başlarına gelen ve hayatlarını doğrudan etkileyen önemli noktalardan biridir. Buna ek olarak 2008 krizi sonrası gençlerin tarım dışı işsizlik oranlarının %30'a yaklaşması da dikkat çekicidir. Söz konusu dönemde işten ayrılma nedeni olarak "işten çıkartılma"nın %10,3'ten %19,4'e çıkması, işsizlik oranlarındaki dikkat çekici yükselmenin nedenini ortaya koymaktadır³⁴.

³³ Tablo 4.3, Medeni duruma göre nüfus oranı, 2008-2011, TÜİK İstatistiklerle Gençlik, 2012

³⁴ Tablo 7.8 Nedene göre işsizlik oranı, 2005-2011, 2005 – 2011, TÜİK İstatistiklerle Gençlik, 2012

Tablo 7. Senelere Göre Genç ve Yetişkin İşsizlik ve Tarım Dışı İşsizlik Oranları³⁵

Yıllar	İşsizlik Oranı						Tarım Dışı İşsizlik Oranı					
	Toplam		Erkek		Kadın		Toplam		Erkek		Kadın	
	Genç	Yetişkin	Genç	Yetişkin	Genç	Yetişkin	Genç	Yetişkin	Genç	Yetişkin	Genç	Yetişkin
2007	20,0	8,0	19,6	8,1	20,8	7,9	23,3	10,0	21,5	9,2	27,4	13,2
2008	20,5	8,8	20,1	8,9	21,2	8,7	24,2	11,0	22,3	10,2	28,5	14,2
2009	25,3	11,6	25,4	11,7	25,0	11,2	29,8	14,4	28,4	13,5	32,9	18
2010	21,7	9,8	21,0	9,6	23,0	10,3	25,9	12,4	23,7	11,2	30,7	16,7
2011	18,4	8,0	17,1	7,7	20,7	8,9	22,1	10,2	19,4	9,0	28,1	14,5

Bu veriler küresel genç işsizliği rakamlarıyla da uyumludur. 2009 yılı genç işsizliğinin uzun süredir en fazla artış gösterdiği yıl olmuştur ve dünyadaki genç işsizlerin sayısı 75,8 milyona ulaşmıştır³⁶. Çalışan yoksullar içinde de gençler, %23,5'lik oranla yetişkinlerden daha yoksuldur.

Bu çerçevede Türkiye'de gençlerin ekonomik büyümeden ve gelişimden yeteri kadar faydalanmadığı, ekonomideki olumsuz gelişmelerden de en fazla etkilenen grupların başında geldiği görülmektedir.

Bir diğer önemli ve belirgin konu, Türkiye ekonomisinin genç kadınların istihdamını yeteri kadar sağlayamadığı yönündedir. Hem işsizlik hem de tarım dışı işsizlik oranlarına kadın/erkek ayrı olarak bakıldığında ciddi farklar ortaya çıkmaktadır. Buna ek olarak genç erkeklere kıyasla özellikle genç kadınların tarım dışı işsizliğinin en az dört puan daha yukarıda olduğu ve son senelerde bu puan farkının açıldığı da dikkat çekilmesi gereken bir husustur. Genç kadınların istihdamının böyle düşük düzeylerde seyretmesi, kadınların özerkliğini ve katılımını -gençler özelinde de- olumsuz etkileyen temel faktörlerden biridir.

Tablo 8'den anlaşılacağı üzere gençlerin işgücüne katılım oranlarıyla yetişkinlerin katılım oranları arasında da ciddi bir fark mevcuttur. Buna ek olarak, aynı işsizlik oranlarında olduğu üzere, genç erkeklerle kadınlar arasında -işgücüne katılım oranlarıyla ilgili de- uçurum devam etmektedir. Öyle ki, aradaki fark, erkekler lehine iki kattan daha fazladır. Ancak 2011 yılı genç erkek ve kadın işsizlik oranının 2008 krizinden önceki

³⁵ Tablo 7.1 Kurumsal olmayan nüfusun işgücü durumu, 2005 – 2011, TÜİK İstatistiklerle Gençlik, 2012

³⁶ BM Dünya Gençlik Raporu, 2011.

seviyeyi yakalaması da önemli bir gelişmedir. Özellikle genç erkek işsizlik oranındaki azalmanın kadınlara göre daha fazla olduğu dikkat çekmektedir.

Tablo 8. Senelere Göre İşgücüne Katılım Oranı

Yıllar	Toplam		Erkek		Kadın	
	Genç	Yetişkin	Genç	Yetişkin	Genç	Yetişkin
2007	37,7	48,8	51,6	75,2	24,4	23,4
2008	38,1	49,4	51,7	75,5	25,1	24,3
2009	38,7	50,5	52,2	75,8	25,8	26,1
2010	38,3	51,8	50,9	76,3	26,3	28,0
2011	39,3	52,8	52,3	77,0	26,8	29,4

2007-2011 arasında işgücüne katılmama nedenlerine bakıldığında seneler içinde eğitim/öğretim oranlarının %50'den %58,7'ye çıkması ve ev işleriyle uğraşanların da %28,3'den %23,7'ye düşmesi, gençlerin eğitim oranının yükseldiğine ilişkin önemli verilerden biridir³⁷. Buna paralel olarak genç kadınların “ev işleriyle meşgul” gerekçesiyle işgücüne katılmama oranlarında yine aynı dönem içinde %45,5'den %38,4'e düşmesi çok olumlu bir gelişme olarak yer alsa da aynı gerekçenin genç erkeklerde %0 oranında olması, yine erkek ve kadının toplumsal cinsiyet rollerindeki eşitsiz gelişimin gençler arasında da devam ettiğini göstermektedir.

İşgücüne katılım oranları eğitimle ilişkilendirildiğinde ortaya çıkan sonuç, eğitim düzeyinin artışıyla doğru orantılı olarak işgücüne katılım oranlarının da artması yönündedir³⁸. Ancak bu gelişim, seneler temel alındığında dalgalanmalı bir gelişim göstermektedir. Öyle ki 2009'dan sonra yetişkin işgücüne katılım oranları artıyor olmasına rağmen genç işgücü katılım oranları lise ve dengi meslek okulları ile yükseköğretimde okuyan gençler için düşmüş durumdadır. Ayrıca aynı dönemde okuryazar olmayan ve lise altı eğitim gören gençlerin işgücüne katılımlarında da bir artış vardır. Özellikle son üç senedeki işgücüne katılım oranları yetişkinler için aynı düzeyde seyrederken eğitim düzeyi nispeten yüksek olan gençlerin işgücüne katılımında bazı sorunlar vardır. Burada da kadın/erkek arasındaki uçurum devam etmektedir.

Nedene göre işsizlik oranlarına bakıldığında 2007-2011 yılları arasında Türkiye'de

³⁷ Tablo 7.2 Nedene göre işgücüne dahil olmayan nüfus, 2005-2011, 2005 – 2011, TÜİK İstatistiklerle Gençlik, 2012

³⁸ Tablo 7.3 Eğitim durumuna göre işgücü durumu , 2005-2011, 2005 – 2011, TÜİK İstatistiklerle Gençlik, 2012

ilk defa iş arayan gençlerin oranının %34,9'dan %23,7'ye gerilediği görülmektedir³⁹. Bu çerçevede gençler arasında çalışma yaygınlaşmaktadır. Ancak işgücü piyasalarının yapısal değişiminin de bir sonucu olarak 2007'de işsizlik nedeni %16,8 ile “geçici bir işte çalışıyordu ve iş bitti” olarak kayıt altına alınmışken aynı oran 2011'de %20,9 olarak gerçekleşmiştir. Başka bir deyişle zaten istihdam sorunu çeken gençlere iş imkânı olarak -artan biçimde- geçici işler bir alternatif olarak sunulmaktadır. Geçici işler de özellikle kayıt dışı olmaya daha müsait tür çalışmaları içermektedir ki bu oran 15-19 yaşları arasında %70'ler civarındadır.

Son yıllarda sivil toplum ve kamu kurumlarının uygulamalarıyla gençlik istihdam sorununun çözülebilmesi amacıyla da çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Mesela Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği bünyesinde kurulan Genç Girişimciler Kurulu, 70 ildeki kurullar aracılığıyla girişimciliğin gençler arasında gelişimini geliştirmeye yönelik çalışmalar yapmaktadır⁴⁰. Türkiye İş Kurumu'un (İŞKUR) genç istihdamını artırıcı “Genç İstihdamının Desteklenmesi Operasyonu”, kalkınma ajansları tarafından sağlanan genç istihdamını artırıcı hibeler gibi destekler de bu yöndeki önemli kamu destekleri olarak ön plana çıkmaktadır. Ayrıca 18-29 yaşları arasındaki gençlerin 1 Temmuz 2008 tarihinden itibaren çalışmaları durumunda beş sene için SSK primleri -kademeli olarak azalan biçimde- İşsizlik Sigortası Fonundan karşılanmaktadır. Ancak yukarıda bahsedildiği gibi bu önlem ve politikalara rağmen mevcut rakamlar gençlerin bu konuda ne kadar dezavantajlı olduğunu göstermektedir.

Öğrenciler için staj programları da üniversiteler bünyesinde kurulan kariyer merkezleri aracılığıyla öğrencilerin okuldan iş hayatına geçmesini sağlayan önemli destek hizmetlerinden biridir. Ancak özel sektörde staj faaliyeti altında -kanuna aykırı olarak- gençlerin ücretsiz çalıştırılması gibi uygulamalar yapılmaya devam etmektedir.

2.2.5. Eğitim Verileri

Türkiye son yıllarda ortaöğretimde okullaşma oranları açısından olumlu bir yol katetmiş olmasına rağmen 2010-2011 döneminde bu rakam sadece %69 olarak gerçekleşmiştir⁴¹. Aynı rakam Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) istatistiklerinde %66,07 olarak gözükmektedir⁴². Bu rakam içinde bölgesel farklılıklar ile cinsiyet farklılıkları

³⁹ Tablo 7.8 Nedene göre işsizlik oranı, 2005-2011, 2005 – 2011, TÜİK İstatistiklerle Gençlik, 2012

⁴⁰ <http://www.tobb.org.tr/TOBBGencGirisimcilerKurulu/Sayfalar/Hakkimizda.aspx>

⁴¹ Eğitim İzleme Raporu 2010, Eğitim Reformu Girişimi, 2011

⁴² http://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2012_12/06021046_meb_istatistikleri_orgun_egitim_2011_2012.pdf

ciddi boyutlarda mevcuttur. Buna ek olarak 2011’de genç erkeklerin %10,2’sinin, genç kadınların da %5,9’unun okulla ilişkileri kesilmiştir. Başka bir deyişle her 10 genç erkekten birinin ve her 20 kadından birinin okudukları okullarla ilişkisi kalmamıştır. Ayrıca 2009-2010 öğretim yılında Türkiye genelindeki 20 gün ve üstü devamsızlık yapan öğrencilerin tüm öğrencilere oranı, resmi ve genel ortaöğretimde %44 olarak gerçekleşmiştir. Başka bir deyişle ortaöğretimdeki gençlerin neredeyse yarısı devamsızlık yapmaktadır⁴³. Genel liselerin ortaöğretimdeki payı da %29’a gerilemiştir. Ancak 2012-2013 eğitim ve öğretim yılında başlayan 4+4+4 kesintili ve zorunlu sistemiyle bu rakamlarda sistemsel ve rakamsal değişiklik olması muhtemeldir.

6287 sayılı Kanun ile 8. sınıfı bitiren öğrencilerin ortaöğretime devam etmesi -açık lisede de olabilecek biçimde- zorunlu hale gelmiştir. Böylece ilköğretim diploması verilmesi de sonlanmıştır⁴⁴. Bundan böyle bu sistemden mezun olan gençlere ortaöğretim diploması verilecektir. Yeni sistemin getirdiği düzenlemelerden biri, seçmeli derslerin de eklenmesiyle farklı okullardaki sınıfların ders saatlerinde de artışlar olmasıdır.

Eğitimin bölgesel standartları, kalitesi ve erişilebilirliğiyle ilgili geleneksel sorunlar devam etmekle birlikte en temel sorunlardan biri ortaöğretimden verilen mezun oranlarının ilgili yaş grubundaki gençlere oranla çok düşük olmasıdır. Başka bir deyişle, mevcut örgün eğitim sistemi çeşitli nedenlerle gençleri okulda tutamamaktadır.

Mevcut eğitim sistemi, buna ek olarak sınıfsal eşitsizlikleri de giderici bir işlevi yerine getirmekte yetersiz kalabilmektedir. Son yıllarda örgün eğitim sistemi içinde müfredat reformları devam emekte ve kızların okullaşmasıyla ilgili de olumlu gelişmeler hayata geçmektedir. Örgün eğitim sistemiyle gençlerin güçlendirilmesine yönelik sivil toplumun ve kamunun faaliyetleri birbirlerini tamamlayıcı biçimde uygulanamamaktadır. Bunun en temel nedeni olarak ilgili kurum ve kuruluşlar arasındaki koordinasyon eksikliği göze çarpmaktadır.

Yükseköğretimde -özellikle son yıllarda- üniversite sayılarında ciddi bir artış sözkonusudur. 2012 yılı itibarıyla kamu ve vakıf üniversitesi sayısı 168’e ulaşmıştır. Halen vakıf üniversiteleri de dâhil olmak üzere Türkiye’deki kurulmuş üniversite sayısı -yüksek okullar dahil- 210’dur ve bu sayı artmaya devam etmektedir. Ancak bugün itibarıyla

⁴³ 4+4+4’e geçiş, Eylül 2012 Bilgi ve Politika Notları, Eylül 2012, Eğitim Reformu Girişimi (http://erg.sabanciuniv.edu/sites/erg.sabanciuniv.edu/files/444_Bilgi_Notu_Ne_Degisti_SON.pdf)

⁴⁴ Kamuoyunda 4+4+4 Kanunu adıyla bilinen kanun. İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Kanun No: 6287, 11 Nisan 2012 tarih ve 28621 no’lu Resmi Gazete’de yayınlandı.

üniversitelerin hepsi öğrenime açılmış değildir. Açık öğretim ve ön lisans öğrencileri de dâhil edildiğinde, yükseköğretimdeki öğrenci sayısı 3.529.334'tür ki bunların %44'ü açık öğretim öğrencisidir.

Son yıllarda yükseköğretime yapılan yatırımlar çerçevesinde üniversite eğitiminin yaygınlaştırılmasıyla ilgili çalışmalar devam etmektedir. Bunun da sonucu olarak önümüzdeki dönemde üniversiteli gençlerin sayısında bir artış olacaktır. Burada nitelik ve nicelik dengesinin önemli ve hassas olduğunu belirtmek gerekmektedir.

2.2.6. Katılım ve Gençlik Çalışmaları

1980 sonrasında geleneksel siyaset yapma alanlarının darlığı sivil toplumda bir canlanmaya neden olmuştur. 1996 yılında İstanbul'daki Habitat toplantısı, 1999 Kocaeli depreminde sivil toplum kuruluşlarının (STK) etkin faaliyetleri, 2003'te AB uyum yasalarının çıkarılması süreçleri Türkiye'de sivil toplumun gelişimini olumlu biçimlerde etkilemiştir. Bu da, gençlerin hem STK'lar içinde yer almalarının hem de kendi kuruluşlarını kurmalarının önünü açmıştır.

Bu süreçte, STK'lara katılım düzeyinin düşük kalmasının iki temel nedene dayandığı çeşitli araştırmalarda dile getirilmiştir. Bunlardan birincisi yeni kuşağın siyasete ve hayata yaklaşımı temelinde gençlerin yaşam tarzları ve ihtiyaçlarıyla bu kurumların varoluş biçimlerinin artık paralellik göstermediğini söylemektedir⁴⁵. Bir diğer neden ise gençleri çevreleyen şartların bu durumu doğurduğu yönündedir ki bunların en önemlilerinden biri bürokratik engeller ve örgütlenme özgürlüğüyle ilgili mevcut durumdur^{46, 47}.

Bu duruma rağmen STK'lar özellikle son onbeş yıldır toplumda daha fazla görünürlüğe sahip olmaya başlayan ve toplumsal katılımın alternatif araçları olarak görülen önemli kuruluşlardır. Gençler açısından bakıldığında, çeşitli araştırmalar Türkiyedeki gençlerin STK'lara üyeliğini %5'in altında göstermektedir⁴⁸. Oysa aynı konuda AB ortalaması %24'tür⁴⁹.

⁴⁵ Sener, T. (2012). Civic Engagement of Future Teachers, *Procedia: Technology* (1), 4-7.

⁴⁶ Gençlik Örgütlenmelerindeki Gençlerin Sorunları, İhtiyaçları, İstekleri ve önerileri, Demet Lüküslü, (<http://www.scribd.com/doc/32510180/Genclik-Orgutlenmelerindeki-Genclerin-Sorunlari-Ihtiyaclari-Istekleri-ve-Onerileri>), İstanbul Bilgi Üniversitesi, Gençlik Çalışmaları Birimi

⁴⁷ Şener, T. "What makes difference? Perceptions of active citizenship among young people from different backgrounds" başlıklı yayınlanmamış bildiri. "Crossing the boundaries: Migrant adolescents and active citizenship" başlıklı davetli sempozyum, 13. Avrupa Ergen Araştırmaları Konferansı, Ağustos 2012, Spetses, Yunanistan.

⁴⁸ UNDP Türkiye Gençlik Raporu, 2008

⁴⁹ Flash Eurobarometer on Youth on the Move, 2011

Dernekler Dairesi Başkanlığı'nın rakamlarına göre Tablo 9 aktif dernek sayılarını göstermektedir⁵⁰. Tablodan da anlaşılacağı üzere son altı senedir dernek sayılarında bir artış sözkonusudur. 2012 yılı rakamlarına göre gençlik (785 adet) ve öğrenci (340) temalı derneklerin toplamı, toplam dernek sayısının %1,22'sine denk gelmektedir.

Tablo 9. Yıllara Göre Faal Dernek Sayıları

	Faal Dernek Sayısı
2007	77,849
2008	80,200
2009	83,954
2010	86,324
2011	89,495
2012	91,992

Dernek kurmak için gerekenlerden biri, derneğin bir yere sahip olmasıdır. Bu da derneğin sürekli bir gelire ya da ofis olabilecek mülke sahip olmasını gerektirmektedir. Birçok kurum bu yeri gösteremediği için kurulma aşamasında zorluklar yaşamaktadır. Genç işsizlik oranları, gençlerin bir bölümünün okuyor olması gibi konular da hesaba katıldığında gençlerin bir dernek kurmak konusunda ne kadar zorlandığı ortaya çıkmaktadır.

Dernekler Kanununun 14. maddesine göre dernekler başvurmaları halinde "... spor faaliyetine yönelik olanlar spor kulübü, boş zamanları değerlendirme faaliyetine yönelik olanlar gençlik kulübü ve her iki faaliyeti birlikte amaçlayanlar gençlik ve spor kulübü adını alır. Bu kulüpler, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğünce tutulacak kütüğe kayıt ve tescil edilir. Kulüplerin organları, bu organların görev ve yetkileri, kulüplerin Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğünce de denetlenmesi ve bunlara yapılacak yardımların şekil ve şartları, üst kuruluş oluşturmada uyulacak esas ve usuller, gençlik ve spor faaliyetlerini yürüteceklerin nitelikleri ve bunlara uygulanacak disiplin işlemleri, kulüplerin kayıt ve tesciline ilişkin esaslar İçişleri Bakanlığı'nın uygun görüşü üzerine Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'nün bağlı olduğu Bakanlıkça yürürlüğe konulacak yönetmelikte düzenlenir."

⁵⁰ www.dernekler.gov.tr içinde "Dernek İstatistikleri Bölümü"

Görüldüğü üzere zaten mevcut tüzüklerinde gençlikle ilgili çalışmalar yapacağını kurulma amacı olarak belirtmiş olan derneklerin kulüp statüsü alabilmeleri için bir tescil süreci işletilmektedir. Fiilen kulüp statüsü alan dernekler Gençlik ve Spor Bakanlığı kurulana kadar ilgili müdürlükten idari harcamaları için bir destek alabiliyorken artık bu kulüpleri derneklerden özel kılacak bir uygulama bugüne kadar bulunmamaktadır. Ancak mevzuattaki bu durumun bir sonucu olarak zaten Dernekler Dairesi Başkanlığı tarafından denetlenen gençlik derneklerine, bu statüyü almaları durumunda, ayrı bir denetleme ve olası müdahale alanı halen açıktır.

Kurulan derneklerin hedeflediği kitleler itibarıyla da gençlere yönelik faaliyet gösteren dernekler %7,4'e tekabül etmektedir. Başka bir deyişle nüfusun %25,2'sine denk gelen gençlerle ilgili kurulan derneklerin -iyimser bir tahminle- %8'den azı doğrudan gençlerle ilgilidir. Bu çerçevede toplumsal katılımın en temel araçlarından biri olan STK'lar ile gençlerin bağı zayıftır. Bu zayıflığın da bir sonucu olarak gençlerin toplumsal katılımları ve taleplerini dile getirebilecekleri platformlar da sınırlıdır.

Ancak burada bahsedilmesi gereken önemli bir konu, kayıt dışı gönüllülüğün yüksek olmasıdır. Özellikle gönüllülüğün "tanınması"yla ilgili hem politika düzeyindeki eksiklikler, hem de araştırma eksikliği, sosyal ya da kamusal hayatın içinde farklı biçimlerde hayata geçebilen gönüllülük biçimlerinin rakamsal olarak kayda alın(a) madığını göstermektedir. Bu çerçevede gençlerin belirli kuruluşlar aracılığıyla değil ancak kurumlar dışında da gönüllülük yapıyor olmalarını da hesaba katmak gerekmektedir. Ancak durum ne kadar böyle olursa olsun, örgütlü bir toplum olma yolunda bir yol katedilmesi gerekmektedir.

Sivil alanla ilişkili, bazıları kâr amacı gütmeyen/sosyal girişim/şirket statüsünde kurulmuş ve faaliyetlerini yürüten yapılar da uzun yıllardır gençlik alanında faaliyet göstermektedir. Genç-Tur ve Gençlik Servisleri Merkezi (GSM) gibi kuruluşlar, özellikle gençlik kampları alanında belirli bir uzmanlık çerçevesinde faaliyetlerine devam etmektedir. Gençlik Kampları -yaz aylarında- Türkiye dışındaki gençlerin ülke içinde ve Türkiye'den gençlerin yurtdışında çeşitli kültürlerarası öğrenme etkinliklerine katılmalarını sağlamaktadır. Bu çerçevede gençlerin hareketliliğini destekleyerek ve dillerini geliştirmelerini sağlayarak kişisel gelişimlerini sağlayan önemli olanaklardan biri olmaya devam etmektedirler.

Birer sosyal girişim olarak çalışan Genç-Tur ve GSM gibi kuruluşların verdiği desteği bazı şirketler de vermektedir. Bu şirketler aracılığıyla Türkiye'den gençler -belirli

bir ücret ödeyerek- ABD'deki şirketlerde çalışmaya giderek dil becerilerini geliştirmeye çalışmaktadır. Ancak burada denetimlerin olmaması standart eksikliğini getirmektedir.

Gençlerin uluslararası hareketliliğini sağlayan bir diğer imkân ise büyük uluslararası ağların Türkiye'de kurdukları ofisler aracılığıyla yürütülen öğrenci değişim programlarıdır. Bu kapsamda belirli bursların da desteğiyle gençlerin dünyada başka bir ülkede okumasını sağlamaya yönelik destekler sağlanmaktadır.

Uluslararası hareketlilikle sınırlı olmadan, Toplum Gönüllüleri Vakfı (TOG) ve Habitat Kalkınma ve Yönetişim Derneği⁵¹ gibi geniş ağlara sahip gençlik kuruluşları da hem ülke içi hem de ülke dışında gençlerin hareketliliğini de sağlayarak çeşitli kâr amacı gütmeyen sosyal projeler içinde gönüllü olarak yer almalarını sağlamaya ve karar alma mekanizmalarına katılmalarına yönelik destekler vermektedir. TOG bunu ağırlıklı olarak üniversitelerdeki kulüpler üzerinden yaparken Habitat, gençlik meclislerini ve yerel gençlik kuruluşlarını (bazı STK'lar, Gençlik Kültür Evleri gibi) desteklemektedir.

Geçtiğimiz yakın dönemde, gençlik çalışması alanında 1999-2002 yılları arasında GSM koordinasyonunda düzenlenen Avrupa Gençlik Festivali, 2006 ve 2008 yıllarında İstanbul Bilgi Üniversitesi Gençlik Çalışmaları Birimi desteğiyle hayata geçen Gepgenç Festival ve Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) İdaresi bünyesindeki gençlik kültür evlerinin koordinasyonunda 2009'dan beri düzenlenen Gapgenç Festivaller hem gençlerin hareketliliğini destekleyerek birbirlerinden öğrenme süreçlerini geliştirmekte, hem de gençlik çalışması alanındaki kurum ve kuruluşların birbirlerinin faaliyetlerinden haberdar olmalarını sağlamaktadır. Bu çerçevede festivaller, sadece birer kültür ve sanat platformu olarak festival olma özelliğinin dar çerçevesinden çıkarak gençlerin düzenlediği ve yararlanıcı oldukları atölyelelerin bulunduğu, STK fuarlarında kuruluşların tanıtım masaları açtığı ve gençleri doğrudan ya da dolaylı ilgilendiren konuların gençler tarafından tartışıldığı, gençlerin kendilerini ifade etmelerine yönelik alanlar olarak da dikkat çekmektedir.

Belediyelerin kolaylaştırıcılığında kent konseyleri altında kurulan gençlik meclisleri gençlerin yerel yönetimlerle bağını güçlendirmek ve karar alma süreçlerini etkilemeleri için kurulmuş yapılardan biri olsa da yaygınlık, kent düzeyinde bilinirlik, ulaşılabilirlik, bütçesel kısıtlar erişilebilirlik ile gençlerin bir özne olarak -yerel siyasi otoriteden

---

⁵¹ Eski adı Habitat için Gençlik Derneği (<http://www.habitatkalkinma.org/tr/>)

bağımsız biçimde- katılımını sağlamaya yönelik sorunlar devam etmektedir⁵². Ancak bu durum, bazı kent konseyleri altında gençlerin katılımıyla çalışan gençlik meclisleri olmadığı anlamına gelmemelidir. Kent konseyleri altındaki gençlik meclisleri ve çeşitli yerel kuruluşların kendi aralarında kurdukları Ulusal Gençlik Parlamentosu adlı yapı, ilgili kuruluşların oluşturduğu bir şemsiye yapı olarak çalışmaktadır. Ancak ilgili yapının yasal bir dayanağı ve tanınmışlığı mevcut değildir.

Gençlerin ulusal düzeyde biraraya gelerek kendilerini doğrudan ya da dolaylı biçimde etkileyen politikaları geliştirmek amacıyla süreçlere müdahil olabilecekleri diğer birçok Avrupa ülkesinde kurulu bulunan Ulusal Gençlik Konseyi Türkiye’de bulunmamaktadır. 2012 yılının son ayları itibarıyla, Gençlik ve Spor Bakanlığının Türkiye’de ulusal bir Gençlik Konseyi kurmakla ilgili çeşitli çalışmaları mevcuttur. Ancak Avrupadaki diğer tüm örneklerinde olduğu gibi bir Ulusal Gençlik Konseyinin devlet desteğiyle ancak sivil bir yapı olması gerektiğiyle ilgili fikir alışverişleri nihai bir sonuca ulaşmış değildir.

Üniversiteler bünyesindeki öğrencilerin kendilerini ilgilendiren konularda doğrudan katılımını sağlamaya yönelik öğrenci konseyleri mevcuttur ve belirli aralıklarla tüm üniversite temsilcileri biraraya gelerek programlar düzenlemektedirler. Her üniversitedeki temsilciliklere seçme ve seçilme süreçleriyle bu temsilciliklerin üniversite yönetimiyle ilişkisi, üniversite yönetimlerinin oluşturduğu tekil sistemler üzerine kuruludur. Ancak bu temsilciliklerin öğrenciler tarafından ne kadar kullanıldığı ve meşru görüldüğü ile ilgili ortak bir görüş mevcut değildir⁵³.

Üniversiteler demokrasiyi, özellikle toplumsal piramidin en üstünde olmaya adayların deneyimleyerek öğrenebileceği önemli mekânlardan biri olmasına rağmen bugün öğrenciler kulüp kurmakta zorlanmaktadır⁵⁴. Üniversite temsilciliklerinin bir üst yapısı olan Türkiye Öğrenci Konseyi de bu alanda çalışmalar yapmaktadır⁵⁵. Diğer yandan üniversite gençliği okul bünyesinde bulunan sosyal topluluk ve gruplara olduğu kadar, siyasi etkinliklere de oldukça düşük oranda katılmaktadırlar⁵⁶.

⁵² Adrese Büyüteç, Yönetici Özeti (<http://www.scribd.com/doc/57744127/Adrese-Buyutec-Yonetici-Ozeti-2011>), Toplum Gönüllüleri Vakfı Yayınları, 2011

⁵³ Örgütlenme Özgürlüğü Ekseninde Türkiye’de Üniversiteli Gençlerin Güncel Örgütlenme Deneyimlerine İlişkin Nitelikli Bir Analiz, Ayşe Beyazova, Gençlik Çalışmaları Birimi, İstanbul Bilgi Üniversitesi

⁵⁴ Üniversite Öğrencilerinin İfade ve Örgütlenme Özgürlüğü, Demet Lüküslü, Toplum Gönüllüleri Vakfı Yayınları, 2012

⁵⁵ <http://www.turkiyeogrencikonseyi.org>

⁵⁶ Sener, T. (2012). Civic Engagement of Future Teachers, *Procedia: Technology* (1), 4-7

Üniversitede okuyan kız öğrencilere yönelik kılık kıyafet ayrımcılığı -ki bu yüzden bazı gençler yurtdışında okumak zorunda kalmışlardır - konusunda 2009 yılından itibaren kısmen bir rahatlama mevcuttur. Yüksek Öğretim Kurumu'nun (YÖK) son zamanlarda bu sorunu bir insan hakkı bağlamında ele alıp özgürlüklerin yolunu açması önemli bir girişim olsa da, bu soruna kesin çözüm bulunması gerekmektedir.

Katılımın toplumsal halinin içinde, “e-katılım” da özellikle gençlerle ilgili konular konuşuluyorken değinilmesi gereken bir konudur. İnternetin ciddi bir sosyalleşme ve iletişim kanalı olarak gençler tarafından kullanıldığına birçok araştırmada değinilmiştir. Ancak kamu politikaları gençlerin internet kullanımındaki artışla ilişkilendirilememiştir⁵⁷.

---

⁵⁷ Aslı Telli Aydemir (der.), Katılımın “e-hali”: Gençlerin Sanal Alem, İstanbul, Alternatif Bilişim, 2011.

3. ANAYASA, KANUN VE YÖNETMELİKLERDE GENÇLER

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 58. maddesi gençlerle devlet arasındaki ilişkiyi tanımlayan ana maddedir. Buna göre:

“MADDE 58- Devlet, istiklâl ve Cumhuriyetimizin emanet edildiği gençlerin müsbet ilmin ışığında, Atatürk ilke ve inkılâpları doğrultusunda ve Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü ortadan kaldırmayı amaç edinen görüşlere karşı yetişme ve gelişmelerini sağlayıcı tedbirleri alır.”

“Devlet, gençleri alkol düşkünlüğünden, uyuşturucu maddelerden, suçluluk, kumar ve benzeri kötü alışkanlıklardan ve cehaletten korumak için gerekli tedbirleri alır.”

Görüldüğü üzere bu madde devletin gençlerle ilgili görevlerinin çerçevesini belirlerken gençlerin haklarıyla ilgili bir anlam içermek yerine gençlerin hangi dünya görüşü çerçevesinde hangi amaca yönelik yetiştirilmesi gerektiğinin çerçevesini çizmektedir. Ayrıca devletin bu konuda gençlere yönelik bir müdahalesinin de olası meşruiyetini sağlamaktadır.

Belediye Kanununun 14. maddesine göre Belediyeler “... gençlik ve spor ... hizmetlerini yapar veya yaptırır”. Bu çerçevede belediyelere gençlerin ihtiyaçlarına göre farklı tür hizmetleri hayata geçirme ehliyeti sağlanmıştır. Belediye Kanununun 76. maddesine göre hazırlanan Kent Konseyi Yönetmeliği içindeki 4. madde altında da gençlik meclisleri tanınmıştır. Ayrıca 6. maddedeki kent konseyinin görevleri içinde gençler aşağıdaki gibi yer almıştır.

“ğ) Çocukların, gençlerin, kadınların ve engellilerin toplumsal yaşamdaki etkinliklerini artırmak ve yerel karar alma mekanizmalarında aktif rol almalarını sağlamak,”

İl Özel İdaresi Kanunu 6. maddesine göre de il özel idareleri il sınırı içinde “Gençlik ve spor ... ilişkin hizmetleri il sınırları içinde ... yapmakla görevli ve yetkilidir”. Görüldüğü üzere il özel idareleri de bu konuda yetkilidir.

4. GENÇLERE YÖNELİK KAMU HİZMETLERİ

4.1. Kamu Harcamaları

Türkiye’de gençlere yönelik kamu hizmetlerini iki ana gruba ayırmak mümkündür. Bunlardan birincisi genel bir kamu politikası içinde özellikle gençleri de ilgilendiren hizmetlerdir. Diğeri ise doğrudan ve sadece gençlerin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik tasarlanan hizmetlerdir.

Kamu Harcamalarını İzleme Platformunun⁵⁸ 2011 yılı harcamalarını temel alan çalışma kapsamında doğrudan örgün eğitim harcamaları dışında (eski adıyla orta ve yükseköğrenim) -gençlerin güçlendirilmesine yönelik harcamalar başlığı altında- Gençlik ve Spor Bakanlığı harcamaları, AB Eğitim ve Gençlik Programlarına Türkiye’nin bütçe katkısı, GAP İdaresi İnsani ve Sosyal Gelişme Koordinatörlüğü’nün gençliğe yönelik yaptığı harcamalar, YÖK’ün ve Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumunun (TÜBİTAK) bursları, İŞKUR’un aktif işgücü piyasası harcamaları, TÜBİTAK ile Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının girişim sermayesi destekleri dikkate alındığında aşağıdaki tablo ortaya çıkmıştır.

Tablo 10. Gençlerin Güçlendirilmesine Yönelik Yapılan Harcamalar

	TL	GSYH’ya Oranı %
2009	3.190.799.685	0,33
2010	3.304.372.493	0,30
2011	4.609.150.916	0,38

Belediyelerin harcamaları dışında merkezi hükümetin harcamalarını baz alarak hazırlanan tablodan da anlaşılacağı üzere gençlerin güçlendirilmesine yönelik yapılan kamu harcamalarının Gayri Safi Yurtiçi Hasıla’ya (GSYH) oranı %0,5’in altındadır. Bu rakamlara orta ve yükseköğrenim harcamaları katılsa dahi bu harcamaların 2011 yılında GSYH’ya oranı %2,15 olacaktır. Görüldüğü üzere gençlere yönelik yapılan harcamalarla ilgili ciddi bir bütçe eksikliği vardır. Öyle ki genç başına düşen gençlerin güçlendirilmesine yönelik yapılan harcama 2011 yılı için (15-24 yaşları arasındaki gençler için) 367 TL’dir.

⁵⁸ 2010, 2011, 2012 Kamu Harcamalarını İzleme Platformu Milletvekillerine Mektup, www.kahip.org

4.2. Kamu Kurumları

Gençlik, birçok kamu hizmetini yatay kesen bir konu olduğu için doğrudan gençlere hizmet veren kurumlar ile dolaylı yoldan bu hizmeti gerçekleştiren kurumlar/kuruluşlar arasında bir ayırım yapmak gerekmektedir. Dolaylı yoldan bu hizmetleri gerçekleştiren kurumlar arasında Adalet ile Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı gibi kurumları/kuruluşları da saymak mümkündür.

Bu çerçevede kamunun eliyle yürüyen ulaşım ile ilgili hizmetlerden gençlik indirimiyle beraber öğrenci olan gençler daha ucuza yararlanabilmektedir. Oysa 15-25 yaş arası gençlerin sadece bir bölümünün fiilen okuduğu ve geniş bir kesiminin de düzenli bir gelire sahip olmadığı düşünülürse öğrenci indirimleri yerine gençlik indirimlerinin gündeme gelmesiyle ilgili bir yasal engel yoktur.

İŞKUR, aktif istihdam politikaları çerçevesinde doğrudan ya da dolaylı, gençlik istihdamıyla ilgili çalışmalar gerçekleştirmektedir. Bu çalışmaların içinde yeni uygulamalardan biri, “İşbaşı Eğitim Programları” çerçevesinde firmalarda staj yapan gençlere -sigorta primleri devlet tarafından ödenmek suretiyle- altı ay boyunca maaş ödenmesidir. Böylece gençlere çalışırken nitelik kazandırmakla ilgili somut bir çalışma hayata geçmektedir. Ayrıca İŞKUR proje bazlı gençlik istihdamını artırmaya yönelik çalışmaları daha geçtiğimiz dönemde hayata geçirmiştir. Bunlar içinde ceza infaz sistemlerinde ve tutukevlerinde yapılan çalışmalar, çalışan çocukların ailelerine yönelik çalışmalar, genç kadınların istihdamını artırmaya yönelik projeler sayılabilir.

Tekil olarak hizmetlere bakıldığında, öğrenci olan gençlere yönelik hizmetler ile öğrencileri de içeren ancak onlarla sınırlı olmayan hizmetleri yürüten çeşitli kamu kurumları mevcuttur. AB’ye giriş sürecinde dört devlet kurumu -MEB, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü, (MÜLGA) Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu ve Ulusal Ajans- gençlerle ilgili çalışan kurumlar olarak deklare edilmiştir⁵⁹.

Bu kurumlar içinde en temel değişiklik, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü’nün 8 Haziran 2011 tarihinden beri bir bakanlığa dönüşmesi ve Aile Sosyal Politikalar Bakanlığının kurulmasıdır.

Rehberlik, bilgilendirme ve danışmanlık benzeri hizmetlerle gençleri desteklemek ve katılımlarını geliştirmek; gençleri ilgilendiren konularda diğer kamu kurumlarıyla koordinasyonu ve işbirliğini sağlamak; araştırmalar yapmak; doğrudan projeler yapmak da dâhil olmak üzere bu konuyla ilgili usul ve esasları belirlemek Bakanlığın görevlerinin

⁵⁹ Studies on Youth Policies in the Mediterranean Partner Countries, Asuman Göksel, Euro Med, 2009

bir özetidir. Buna ilaveten spor ile ilgili olarak yürütme, politikaların belirli kurallar çerçevesinde yürütmesinin temini gibi konular da ilgili Bakanlığın görev çerçevesi içindedir. Ayrıca söz konusu Kanunla Bakanlığın, Ulusal Gençlik ve Spor Politikası Belgesi, Gençlik ve Spor Şûraları ve çalışma grupları gibi amacı belirlenmiş çalışmaları yapmasının da yasal olarak önü açılmıştır.

Bakanlık bünyesinde Gençlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Proje ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü ve Eğitim Kültür ve Araştırma Genel Müdürlüğü olmak üzere üç yeni genel müdürlük bulunmaktadır. Bunlara ek olarak altı daire başkanlığı, bir özel kalem müdürlüğü ve iki de müşavirlik bulunmaktadır⁶⁰.

Bakanlıkla beraber başlayan süreçte, bir Ulusal Gençlik Politikası Belgesinin oluşturulması amacıyla onbeşi Türkiye’de ve ikisi -Girne/KKTC ve Köln/Almanya- yurtdışında gençlik çalıştayları düzenlenmiştir. Türkiyedeki çalıştaylara 81 ilden gençlerin de içinde olduğu kamu ve sivil toplum paydaşları katılmıştır⁶¹. Buna ek olarak 14-18 Mayıs 2012’de de 15 bin genç katılımcı ile II. Gençlik Şûrası gerçekleştirilmiştir. Ulusal Gençlik ve Spor Politikası Belgesi, 15 Kasım 2012 tarihinde Bakanlar Kurulunun onayına sunulmak üzere Başbakanlığa iletilmiştir.

Her kesimden gençlik kuruluşlarının katılımının kısıtlı olduğu eleştirileriyle beraber Ulusal Gençlik Politikası Belgesine giden yolda önemli bir çalışma olan Şûra’nın çıktıları kamuoyuyla paylaşılarak süreç ilerleyecektir.

Bakanlığın kurulması hem doğrudan gençlerle ilgili hizmetleri yürütücü hem de gençlikle ilgili diğer politika alanlarının devlet içinde kolaylaştırıcılığının hayata geçmesi anlamında çok olumlu bir gelişmedir. Bu çerçevede 2012 yılı içinde gençlik kampları⁶² gençlerin ücretsiz yaz kamplarından yararlanmasını, Gençlik Projeleri Destek Programı gençlik STK’larının proje bazlı desteklenmesini, Seyyah Projesi⁶³ gençlerin farklı bir şehri gezerek görmelerini, Gençlik Treni⁶⁴ gençlerin öğrenme temelli hareketliliğini ve Liderlik Gençlik Kampları⁶⁵ da gençlerin tarih, edebiyat, sanat, uluslararası ilişkiler, sinema, hukuk, matematik, felsefe konularında tematik kamplara katılmalarını sağlamıştır.

Ancak bu çalışmaların yürütülmesinde, gençlerin ve gençlik kuruluşlarının tüm kesimlerinin görüşlerini dikkate alan bir yaklaşım ihtiyacı bulunmaktadır. Ulusal Ajansın

⁶⁰ Gençlik ve Spor Bakanlığı’nın Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanun Hükümünde Kararname No: 638, 8.6.2011.

⁶¹ Ulusal Gençlik ve Spor Politikası Taslak Metni, Gençlik ve Spor Bakanlığı, 2012.

⁶² <http://www.genclikkamplari.gov.tr/>

⁶³ <http://seyyah.gsb.gov.tr/>

⁶⁴ <http://www.gencliktreni.gsb.gov.tr/>

⁶⁵ <http://lidergenclik.gsb.gov.tr/>

kuruluşundaki katılımcı yaklaşım benzeri bir sürecin kurgulanarak, sivil toplumun bu sürece dâhil edilmesi çok önemlidir.

Mesela her yaz Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından düzenlenen gençlik kamplarında⁶⁶ 2012 yılı itibarıyla genç kızlar ve erkeklerin kamp dönemleri, genç kızların katılımlarını artırmak amacıyla ayrılmıştır. Bu durum, kızlarını karışık kamplara göndermek istemeyen ailelerin kızlarını kamplara göndermelerini sağlayacak bir uygulama olurken, kızlarını karışık kampa göndermek isteyen aileler için de tam tersi bir etki yaratabilir. Bu çerçevede kamu hizmetlerinde bu farklılıkları gözetenek bir yönelimin farklılıklara eşit mesafede duracak biçimde oluşması önemlidir. Başka bir deyişle ihtiyaca göre hem karma hem ayrı kampların hayata geçmesi olumlu olacaktır.

Gençlik ve Spor Bakanlığı altında faaliyetlerini yürüten Kredi ve Yurtlar Kurumu (Yurtkur) Genel Müdürlüğü de, hem mevcut üniversite öğrencilerinin farklı şehirlerdeki barınma ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik yurtları işleten hem de özel sektör tarafından işletilen yurtların genel çerçevesini ve standartlarını çizerek bunu takip eden bir kurum olarak faaliyet göstermektedir. Yurtkur barınma ihtiyaçlarının yanı sıra üniversite öğrencilerinin burs ve kredi taleplerini de karşılayan bir kurum olma özelliğine sahiptir. Özellikle her şehirde artan üniversite sayısına paralel olarak barınma ihtiyaçlarının da artacağı düşünülürse hem bugün hem de önümüzdeki dönemde Yurtkur'un öneminin artacağını belirtmek yanlış olmayacaktır. Tablo 11'de görüldüğü üzere 2002'den beri Yurtkur'un burs/kredi ile ilgili üniversite öğrencilerine ödediği miktarlarda olumlu bir artış vardır. Bu artış enflasyona oranlandığında da reel anlamda bir artıştır.

Tablo 11. Aylık Burs ve Öğrenim Kredisi Miktarları 2007-2011⁶⁷

Yıllar	Ödenen Miktar (TL)	2002'ye göre artış (%)
2007	150	233
2008	160	256
2009	180	300
2010	200	344
2011	240	433

⁶⁶ <http://www.genclikkamplari.gov.tr/>

⁶⁷ Yurtkur 2011 Faaliyet Raporu, 2012

2012 yılında da bu rakam 260 TL olarak gerçekleşmektedir. Yıllar itibarıyla 2004'te burs alan öğrenci sayısının 54.724'ten 2011'de 320.912'ye çıkmış olması da çok olumlu bir gelişmedir. Devletten öğrenim kredisi alan genç erkeklerin bir bölümünün üniversite sonrası askerliği bekleyerek iş piyasasına girişlerini ertelemesi, genç kadınların da -istihdamla ve evlilikle ilgili rakamlarda çok açıkça görüldüğü üzere- hem iş piyasasına girmelerinin önündeki engeller hem de erken evlenme yaşları yüzünden öğrenim kredilerini ödemekte zorlanmaları, bugün devam eden sorunlardan biri olmaya devam etmektedir. Buna bir de genel olarak genç işsizliğinin etkilerini eklediğimizde, gençlerin öğrenim kredilerini geri ödemekte ne kadar zorlandıkları ortaya çıkacaktır. Burada belirtilmesi gereken bir önemli nokta da özellikle öğrenim kredilerinin geri ödenmesinde düşük faizli değil, beyaz eşyadaki fiyat artışı ve enflasyona endeksli bir ödeme planı üzerinden geri ödemelerin yapılması gerekliliği, yukarıda bahsi geçen koşullarda gençlerin hayatını zorlaştıran bir diğer konudur.

Kredileri ödeme zorluğuna karşın 2012'de üniversite öğrencileri için gerçekleştirilen en önemli gelişmelerden biri de devlet üniversitelerinde örgün öğretimde eğitim gören ikinci öğretimde okuyan öğrenciler dışındaki öğrencilerden alınan harçların kaldırılması olmuştur. Eğitimde uygulanan sosyal politikanın bir sonucu olarak harçların kaldırılması, özellikle dar ve orta gelirli üniversite öğrenci ve aileleri için olumlu karşılanmıştır.

Tablo 12'de de görüldüğü üzere yurt yatak kapasitelerinde de bir artış bulunmaktadır. Ancak son sekiz senedir yatak kapasitesindeki artış yaklaşık %31 civarındayken yükseköğretimdeki öğrenci sayısı yaklaşık %70 artmıştır. Bu çerçevede Yurtkur'un tüm barınma taleplerine cevap veremediğini söylemek yanlış olmaz.

Tablo 12. Yurtkur Yatak Kapasitesi ve Yüksek Öğretimdeki Öğrenci Sayıları 2007-2011

Yıllar	Yatak kapasitesi	Yüksek öğrenime devam eden öğrenci sayısı
2007	203.731	1.561.919
2008	209.357	1.606.822
2009	225.113	1.724.762
2010	246.520	1.925.865
2011	267.046	2.087.890

Gençlik alanında önemli bir başka kurum olan AB Eğitim ve Gençlik Programları Merkezi Başkanlığı (Ulusal Ajans) ise Avrupa Birliği bünyesinde başta gençler olmak üzere vatandaşların hareketliliğini Avrupa çapında geliştirmeye yönelik uygulanan Hayatboyu Öğrenme ve Gençlik Programlarını yürütmektedir. Programların öncelikleri ve yürütülüş biçimi AB bünyesinde karara bağlandığı için Türkiye bir program ülkesi olmasına rağmen karar aşamasında program içeriğiyle ilgili bir hakka sahip değildir. Ayrıca Türkiye’de Ulusal bir gençlik konseyinin de bulunmaması, Avrupa Gençlik Forumu gibi Avrupadaki gençlik konseylerinin ya da uluslararası gençlik sivil toplum kuruluşlarının bir parçası olup AB’nin gençlerle ilgili konularda doğrudan danıştığı bir kurum içinde temsilin olmaması anlamına gelmektedir. Bu da sadece devlet düzeyinde değil sivil alanın da Gençlik Programının tasarlanması ve yürütülmesiyle ilgili süreçlere katılımını olumsuz etkilemektedir.

Gençlik Programı, 13-30 yaşları arasındaki gençlerin gönüllülük temelinde yürüttüğü çalışmaları desteklemek ve bu çalışmalara-gençlerin kısa ve uzun dönem hareketliliğini destekleyerek- bir Avrupa boyutu katmak için finansman sağlamaktadır. Hayatboyu Öğrenme Programı altındaki Erasmus Programı üniversitelerdeki öğrenciler başta olmak üzere akademik kesimlerin, Comenius Programı ilk, orta ve lise ve dengi okullardaki çocuk ve gençlerin, Leonardo da Vinci Programı mesleki eğitim alanındaki öğrenci, eğitmen ve meslek erbabının ve Grundvig Programı ise gençlerin de dâhil olduğu yetişkinlerin özellikle Avrupa hareketliliği temelinde benzer kurum, kuruluş ve kişilerden öğrenmelerini sağlamak amacıyla çeşitli finansman destekleri sağlamaktadır.

2011 yılının Kasım ayında yapılan anlaşmayla Ulusal Ajansın 2012 yılı bütçesi %40 oranında artırılarak 43.000 kişi olan yararlanıcı sayısı 61.000 kişiye çıkmıştır. Bu artışla Türkiye program ülkeleri içinde Gençlik Programı bakımından en büyük bütçeye sahip dördüncü ülke konumuna, Hayatboyu Öğrenme Programında da üçüncü ülke konuma gelmiştir. 2007’den beri her sene yaklaşık 7 milyon Avro tutarında bir bütçe Gençlik Programı çerçevesinde harcanırken 2012 yılı itibarıyla bu rakam 12,7 milyon Avro’ya çıkmış durumdadır.

Mevcut iki program için Türkiye’de -bütçe artışları olmasına rağmen- talep arzı aştığı için burada bir finansman eksikliği mevcuttur. Mesela 2012 yılı içinde Ağustos ayına kadar projelere kabul oranının %20’lerde olması bu durumun bir çıktısıdır. Ayrıca programların önceliklerinden olan dezavantajlı kesimlerin (genç engelliler ve genç kadınlar gibi) dâhil edilmesinde sorunlar da vardır ki bunun bir nedeni de mevcut STK’ların bu kesimleri

kendi bünyelerine dâhil etmeleriyle ilgili kapasite eksikliğidir. Sadece bu konuyla kısıtlı olmasa da farklı bir dil bilme oranı da gençler arasında çok düşük olduğu için AB de dâhil olmak üzere benzer ama kısa dönemli uluslararası proje çağrılarının bazılarında gençlerin ulaşımında sıkıntılar mevcuttur. Oysa gençlerin sınırötesi hareketliliği özellikle gençlerin farklı bir dili konuşma yeteneklerini çok geliştirmektedir⁶⁸.

Yine Ulusal Ajans bünyesinde faaliyetlerine devam eden Eurodesk Türkiye’de gençlerin Avrupa fırsatlarına erişimini sağlamak amacıyla, işbirliği yaptığı kamu ve STK’larla, halen 115 temas noktasıyla çeşitli yerel çalışmaları hayata geçirmektedir. Bu çerçevede gençlerin AB’nin gençlere sunduğu fırsatlar ve çeşitli programlarla ilgili doğrudan bilgi alabildiği ofisler olarak önemli bir açığı kapatmaktadır⁶⁹.

Kalkınma Bakanlığı bünyesinde 2008 yılında uygulanmaya başlanan SODES Programı, dezavantajlı bölgelerin beşeri sermayesini güçlendirmek ve toplumsal bütünleşme sürecine destek olmak amacıyla bu bölgelerdeki göç, yoksulluk ve işsizlik gibi sorunların ve değişen sosyal yapının ortaya çıkardığı ihtiyaçlara kısa sürede karşılık vermeyi hedefleyen bir sosyal kalkınma programıdır.

SODES projeleri ile istihdam edilebilirliğin artırılması, toplumun dezavantajlı kesimlerinin ekonomik ve sosyal hayata daha fazla katılmalarının sağlanması, kültürel, sanatsal ve sportif faaliyetler yoluyla bölgedeki çocuk, genç ve kadınların kendilerini daha iyi ifade etmelerine katkı verilmesi hedeflenmektedir.

GAP Eylem Planının Sosyal Gelişmenin Sağlanması bileşeni altında 2008 yılında GAP illerinde uygulamaya konulmuş olan programa, 2010 yılında DAP illeri de dâhil edilerek 25 ile ulaşılmış ve 2011 yılında 5 ilin de pilot uygulama illeri olarak Programa dâhil edilmesiyle SODES’in kapsamındaki il sayısı 30’a ulaşmıştır. Söz konusu iller; Güneydoğu Anadolu Projesi kapsamındaki Adıyaman, Batman, Diyarbakır, Gaziantep, Kilis, Mardin, Siirt, Şanlıurfa ve Şırnak illeri ile Doğu Anadolu Projesi kapsamındaki Ağrı, Ardahan, Bayburt, Bingöl, Bitlis, Elazığ, Erzincan, Erzurum, Gümüşhane, Iğdır, Hakkari, Kars, Malatya, Muş, Tunceli ve Van’dır. Ayrıca, 2011 yılında Adana, Mersin (valilikler aracılığıyla program bazlı), Osmaniye, Kahramanmaraş ve Hatay (Kalkınma Ajansı aracılığıyla) farklı birer uygulama modeliyle pilot iller olarak programa dâhil edilmiştir. Bu çerçevede SODES; istihdam, sosyal içerme, kültür, sanat ve spor olmak üzere üç bileşenden oluşmaktadır.

⁶⁸ Flash Eurobarometer on Youth on the Move, 2011

⁶⁹ <http://eurodesk.ua.gov.tr/>

Programla 2008 yılından bu yana toplam bütçesi 674.347.748 TL olan 5.792 adet projenin desteklenmesi uygun görülmüştür. İlgili projelerde hedef kitlenin ihtiyaçlarına uygun fiziki mekânlardan (kadın, gençlik merkezleri gibi) yine hedef kitlenin ihtiyaçlarına göre çeşitli eğitim programlarına kadar farklı biçimlerde uygulamalar yapılmaktadır. Hedef kitlelerinden biri gençler olan programdan gençler, gençlerle ilgili doğrudan ya da dolaylı olarak çalışan sivil ve kamu kurumları yararlanmaktadır. Bu dönemde programdan ağırlıklı olarak kamu kurumları yararlanmıştır.

Kamu kurumları arasında gençlere yönelik hizmetlerin iyileştirilmesi amacıyla çeşitli çalışmalar da yapılmaktadır. Bu çerçevede MEB ile Gençlik ve Spor Bakanlığı arasında yapılan protokol, mevcut kamu olanaklarının kamu kurumları arasındaki işbirliği çerçevesinde nasıl kullanılabileceğiyle ilgili önemli bir dokümandır.

5. GENÇLİK POLİTİKALARININ GELİŞİMİYLE İLGİLİ TEMEL PRENSİPLER

Gençlik politikalarının geliştirilme zeminini oluşturan temel prensipler, gençlere yönelik hangi politikalar önerilecekse o maddelerin hepsini yatay kesen bir anlayışı temsil etmektedir. Bu çerçevede aşağıda kısaca değinilen yaklaşımlar, gençlerle ilgili politika önerileri bölümündeki tüm maddelerle ilgili planlama ve uygulamalar için geçerlidir.

5.1. Bilgi/Kanıt Temelli Yaklaşım

Bir grubun ihtiyaçlarına yönelik kamu hizmetlerini geliştirmenin temel koşullarından biri, ilgili grubun ihtiyaçlarının anlaşılabilmesi için veri toplanması ve bu verilerin bilimsel olarak analiz edilmesidir. Türkiye’de araştırma temelli politika geleneğinin geliştirilmesi gerekmektedir. Buna ek olarak akademik dünyada gençlerle ilgili de araştırma geleneğinin istenen düzeylerde olmadığı dikkate alındığında, kurumlar içinde gençlerle ilgili konularda ciddi bir uzmanlaşma eksikliği göze çarpmaktadır. Ayrıca kamu kurumlarının veri toplama gibi araştırma dışı yapabilecekleri standart işlemlerle ilgili de ciddi bir eksiklik mevcuttur. Tüm bunlara ek olarak kısıtlı nitelik ve nicelikteki mevcut verilerin çeşitli analizler çerçevesinde birbiriyle analiz edilerek farklı çıkarımlar yapılması anlayışı da geliştirilmelidir.

Kamu kurumlarının mevcut hizmetleri verirken standart veri toplama süreçlerinin iyileştirilmesi, bu verilerin kurumlar arası bilgi havuzlarında toplanması ve bu bilgi havuzlarının üniversiteler ve STK'lara açık biçimde depolanması politika süreçlerinin ihtiyaç temelli oluşturulması için önemli bir başlangıç noktasıdır.

Burada özellikle araştırmalarla ilgili altı çizilmesi gereken bir nokta, sayısı zaten az olan politika odaklı araştırmaların sadece kantitatif araştırma metodlarıyla hayata geçmesidir. Oysa nicelik kadar nitelikli araştırmalar, belirli konuları daha derinlemesine inceleme fırsatı vermektedir. Bu çerçevede niteliksel araştırmaların da en az niceliksel araştırmalar kadar sayısının artması için desteklenmesi gençlerin ve ihtiyaçlarının daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır.

Bazı kamu kurum ve kuruluşları kısıtlı olsa da çeşitli araştırma imkânları sağlamaktadır. Burada daha çok sivil toplum ve kamu kurumu ilişkisi geliştiği ölçüde gençlerle ilgili araştırma sayısı da artacaktır. Bu kuruluşlardan biri olan TÜBİTAK'ın sosyal araştırmalar için sağladığı fonlar için önceliklerden birinin gençlik olması, MEB

burslarıyla yurtdışına yüksek lisans ve doktora öğrenimi amacıyla gönderilenlerin gençlik konularıyla ilgili araştırmalar yapmasına yönelik teşvik sistemlerinin geliştirilmesi, Gençlik ve Spor Bakanlığınca benzer çalışmaların desteklenmesi, üniversiteler bünyesinde gençlik araştırma enstitü ve merkezlerinin açılmasının teşvik edilmesi gibi çalışmalar yapılmalıdır. Ayrıca Ulusal Gençlik Politikası Gözden Geçirme Yayınları gibi bağımsız ve uluslararası uzmanların ilgili ülke gençlik politikalarını analiz etmelerine yönelik uzmanlık çalışmaları da Avrupa Konseyi gibi paydaşlardan alınabilmektedir. Böylece mevcut veri eksikliğini giderici yolda adımlar atmaya başlanacaktır.

5.2. Gençlere Yönelik İhtiyaç Odaklı ve Haklar Temelinde Destekler

Mevcut tüm politikalarda ve bu politikaların somut araçlarında (mesela burs gibi) gençlere sağlanan desteklerin zemini olmayıp, bu destekler gençlerin zaten birer vatandaş olmalarından kaynaklanan devredilemez haklarıdır. Bu hakların ne ölçüde gelişeceğiyle ilgili temel ölçüt ise gençlerin ihtiyaçlarıdır. Bu çerçevede sağlanan hizmetlerin ve olanakların gençlere yapılan bir “iyilik” algısı yerine zaten vatandaş olmaktan kaynaklanan haklara istinaden sağlandığının vurgulanması gerekmektedir. Bu yaklaşım talebin de bu yönde gelişmesini güçlendirecek, böylece katılımcılık temelinde bu hizmetlerin geliştirilmesi de daha kolay olacaktır.

5.3. Gençlerin Katılımı

Mevcut kamu hizmetlerinin tüm gençlere ulaşımında ortaya çıkan sorunların tespit edilmesi, iyileştirmeler ile yeni hizmetlerin tasarlanması ve uygulanmasının ön şartı, bu hizmetlerden doğrudan yararlanacak olan gençlerin bu sürecin tasarlama ve uygulamasında doğrudan yer almasıdır. Gençlerin katılımıyla yapılan iyileştirmelerin gençlerin hayatında daha olumlu değişiklikler yapacağı açıktır. Mevcut kamu politikalarına katılım mekanizmaları zaten kısıtlıyken, gençlerin hem kurumsal hem de toplumsal katılımlarını artırıcı önlemlerle ilgili mevcut durum daha da geliştirilmeye açıktır. Bu çerçevede, katılımın mevcut mekanizmalarını gençlere açmaktan, gençlere özel yeni katılım mekanizmaları yaratmaya kadar tüm politika alanlarını yatay kesen bir çalışmaya ihtiyaç bulunmaktadır. Katılımın niteliği en az niceliği ve kurumsal yapısı kadar önemlidir. Bu çerçevede Avrupa Konseyinin gençlik kuruluşlarıyla beraber oluşturduğu “ortak yönetim” modeli, kurumsal bir katılım modeline, önemli bir örnektir⁷⁰.

⁷⁰ http://www.coe.int/t/dg4/youth/Coe_youth/co_management_en.asp

Buna ek olarak katılımın elektronik haliyle mevcut katılım araçlarını ve derinliğini gençler lehine geliştirmek de önemlidir. Bu çerçevede gençlerin yönetime katılımını geliştirecek internet tabanlı araçların yaygınlığı arttığı ölçüde internete erişimi olan gençlerle daha hızlı ve verimli bir iletişim süreci kurulması mümkün olacaktır.

5.4. Gençlik Politikalarında Toplumsal Cinsiyet Eşitliği

Türkiyedeki tüm veriler, kadınların ilgili birçok konuda engellerle karşılaştıklarını söylemektedir. Bu durumun doğal bir sonucu olarak kadınlar toplumsal yaşamın tüm alanlarında farklı tür eşitsizliklerle mücadele etmektedirler. Bu çerçevede kadınların eşit vatandaşlar olarak katılımlarını geliştirici önlemler her politika alanına yatay biçimde yedirildiği ölçüde kadınlar lehine mesafe alınabilecektir.

Gençlere yönelik politikalar da tasarlanıp uygulanırken hayatın her alanında katılımlarına engel olan toplumsal cinsiyet algısının yasal, kültürel ve diğer alanlarda değiştirilmesi amacıyla çeşitli politikalar ve araçlar tasarlanmalıdır.

5.5. Gençlik Politikalarının Ana Akımlaştırılması

Gençlere yönelik ayrı politikalar tasarlanabileceği gibi -buna paralel biçimde- mevcut politikaların içinde gençlere yönelik uygulamaların geliştirilmesi de önemlidir. Öyle ki gençleri doğrudan değil de dolaylı açıdan etkileyebilecek çalışmaların içinde bu gençlik boyutunun vurgulanması gençlerin çeşitli destekler almasını daha kolaylaştıracaktır.

5.6. Farklı/Dezavantajlı Gençler

Gençler arasında yoksulluk, fiziksel ve zihinsel engellilik, kronik hastalık sahibi olmak, sokakta yaşamak, kayıt dışı çalışmak, madde bağımlısı olmak, suça karışmak, göç halinde yaşamak, değer, inanç, kültür veya etnik kökene dayalı farklılıklara dayalı ayrımcılığa maruz kalmak, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü koruması altında bulunmak, aile içi ve toplumsal şiddete maruz kalmak, -cinsel istismar da dâhil- istismara maruz kalmak, eğitim hakkından mahrum kalmak, siber bağımlılık, erken evlenmek, bekâr anne olmak, genç ebeveyn olmak, zorla evlendirilmek, ev genci olmak, kırsal alanda yaşayan genç olmak, dijital okuryazarlığı olmayan genç olmak, uluslararası ve ulusal hareketlilik imkânlarına erişememek, dil engeli sebebiyle küresel entegrasyondan yoksun kalmak gibi farklılıklar, hem gençlerin içinde bu kesimlerin başlarına gelenleri ağırlaştırmakta, hem de gençlere yönelik tasarlanan ve uygulanan kamu hizmetlerinden

bu kesimlerin daha az yararlanmasına yol açmaktadır. Erişim sorununa ek olarak mevcut hizmetlerin bu kesimlerin ihtiyaçlarına göre verilmesiyle ilgili bir arz sorunu da mevcuttur. Bu çerçevede gençlere yönelik tasarlanan tüm politikaların içinde farklı gençlerin hem ilgili hizmete erişimi hem de hizmetten yararlanması için tasarlanmış bir yaklaşıma ihtiyaç vardır. Aksi takdirde gençler için tasarlanan her politika her gencin ihtiyacını karşılayamaz. Burada kamunun tercihlerinin tüm gençleri kapsayacak biçimde genişletmesiyle ilgili bir prensipte anlaşılması önemlidir.

6. GENÇLİK POLİTİKALARININ GELİŞİMİYLE İLGİLİ TEMEL MAKRO POLİTİKALAR

6.1. Çatı Gençlik Politikası

Zaten az sayıda olan ve gençlere özel olarak kurgulanmış hizmetler, çatı bir gençlik politikası dâhilinde ve ortak bir stratejinin çıktısı olarak uygulanmamaktadır. Daha çok tekil kurumların zaten varoluş amaçları çerçevesinde tasarlanan hizmetler bütünüün parçalı uygulanması sonucu gençlere yönelik kamu kurumlarının hizmetleri oluşturulmuş durumdadır. Bu parçalı durumdan bütünleşik/bütünsel bir gençlik politikasına geçiş, hem kurumların birbirleriyle bu konudaki işbirliğini artıracak hem de bu kavram altında gençlere yönelik yapılacak tüm çalışmalara meşruiyet kazandıracaktır. Bu da gençlerin ihtiyaçlarına yönelik koordineli biçimde uygulanan bir gençlik politikasının uygulanmasını getirecektir.

6.2. Kamu Desteği

Devletler tüm vatandaşlarına haklar çerçevesinde eşit mesafede durmalı ve vatandaşlar arasında bu açıdan bir eşitsizlik mevcutsa bunun giderilmesiyle ilgili o kesimin lehine müdahale etmelidir. Bu çerçevede Anayasanın 10. maddesinde çeşitli dezavantajlı kesimler için alınacak tedbirlerin eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamayacağına ilişkin hükme gençlerin de dâhil edilmesi gençlerin toplumdaki dezavantajlı konumlarını gençler lehine bozacak bir yaklaşımı başlatacaktır. Bu, kamunun gençlere yapabileceği çeşitli desteklerin önünü de açacaktır. Böylece gençlerle çalışan STK'lara idari, proje ve program bazlı devlet destekleri sağlanması için çeşitli hibe programlarının oluşturulması, Vakıflar Genel Müdürlüğü gibi kurumların elinde, kamu yararına çalışan kurumlara verilebilmesi amacıyla bulunan taşınmazların bu konuda çalışan kurumlara tahsisi ve dönemsel olarak kullanım yoğunluğu değişebilen Yurtkur'a bağlı yurtlar gibi tesislerin de ilgili STK'ların kullanımına açılmasıyla ilgili çalışmaların yapılması gibi konuların yasal olarak önü de açılacaktır.

6.3. Kamu Harcamalarının Artırılması

Gençlere yönelik hizmetler sunan kamu kurumlarının toplamda GSYH'ya oranla yaptıkları harcamalar ve genç başına yapılan harcamalar, gençlerin ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde değildir. Gençlik ve Spor Bakanlığı kurulmuş olmasına rağmen

bunun bütçeye yansımamış olması bunun temel göstergelerinden biridir⁷¹. Bazen ilgili kurumlar ve kuruluşlar, başka kurum ve kuruluşların bütçelerinden çeşitli harcamalarını yapabilmektedir. Ancak bu durumda da mevcut bütçelerin şeffaflığıyla ilgili başka bir konunun açıklığa kavuşturulması gerekmektedir.

Özellikle önümüzdeki dönemde gençlerin nüfus içindeki sayılarının aynı kalmasına rağmen içlerindeki dezavantajlı kesimlerin oranının artması yönündeki veriler dikkate alındığında, bu konuda yeni bir yaklaşıma ihtiyaç olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu çerçevede, gençlerin temel ihtiyaçlarını karşılayacak biçimde, bütçeden daha fazla pay alması için ihtiyaç duyulan çalışmaların yapılması gerekmektedir.

6.4. Kurumlararası Koordinasyon

Gençlere hizmet veren mevcut kamu kurumlarının hem birbirlerinden öğrenmelerini hem de gençlik politikasına giden yolda işbirliğini sağlayacak kamu kurumları arasında yapılandırılmış bir diyalog süreci ve/veya da aracı mevcut değildir. Bu da birbirlerini tamamlaması gereken kamu hizmetleri arasında bir diyalog ve koordinasyon eksikliği yaratmaktadır.

Bu eksikliğin giderilmesi için ortak eylem planlarının oluşturulması ve uygulanmasıyla işbirliği protokollerinin hayata geçirilmesi büyük önem taşımaktadır. Böylece zaten kısıtlı olan kamu hizmetlerinin ortak kullanımıyla ilgili yollar da açılmış olacaktır.

Bu koordinasyon çalışmalarına sivil paydaşların da dâhil olması, kamu yönetimine sivil toplumun katılımını da geliştirecek, böylece tüm paydaşların birbiriyle ortak çalışmalarının güçlendirilmesi için aktif işbirliği mekanizmaları geliştirilecektir.

Aynı zamanda Bakanlığın taşra teşkilatının bulunmaması ve yereldeki hizmetleri bağlı kuruluşu olan Spor Genel Müdürlüğü'nün taşra teşkilatı vasıtasıyla yürütmesi kurum içerisinde koordinasyon sıkıntılarını neden olmaktadır.

6.5. Merkezi Kamu Hizmetleriyle Yerel Yönetimler Arasındaki İlişki

Yerel ve ulusal düzeyde uygulayıcı kurumlar arasında aynı hedef kitleye yönelik benzer hizmetlerin olması hizmetlerin içeriği ve kalitesini olumsuz etkileyebilmektedir. Merkezi otoritenin denetleyici ve koordine edici, yerel yönetimlerin uygulayıcı rollerinin

⁷¹ Milletvekillerine Mektup (http://www.kahip.org/site_media/docs/milletvekili_mektup_2012.pdf), KAHİP, 2012

karşılıklı belirlenmemesi sonucunda benzer işleri yapan belediye gençlik merkezleriyle merkezi otoritenin gençlik merkezleri arasında iletişim eksiklikleri olmakta bu da makro düzeyde bir kaynak israfına yol açabilmektedir.

Burada, merkezi otoritenin yerel ihtiyacı yerinden yeteri kadar tespit edip buna yönelik politikaları hayata geçirmekte zorlanacağından yola çıkarak merkezi idarenin belirlediği denetleyici çerçeve içinde yerel otoritelere uygulama alanında daha fazla imkân sağlanması gerekmektedir.

6.6. Sivil Toplumla Kamu Kurumları Arasındaki İlişkinin Geliştirilmesi

Türkiye’de tarihsel olarak sivil toplumla devlet arasında işbirliği istenen düzeylerde değildir. Bunun doğal bir yansıması gençlik alanında da kendisini göstermektedir. Diyaloğun geliştirilerek sivil toplumun dinamizmini kamunun olanaklarıyla birleştirmek amacıyla, gençlere yönelik çalışan STK’lar ile gençlik STK’larının kamu kurumlarıyla biraraya eşitler üzerinden gelebileceği diyalog ortamlarının sürekliliğini sağlamaya yönelik çalışmalar gerekmektedir.

6.7. Gençlik Çalışmasının Tanınması

Gençlik çalışması kavramı son on senedir Türkiye’de daha sık kullanılmaya başlanmış olmasına rağmen politika düzeyinde tanınırlılığıyla ilgili kısıtlılık hala devam etmektedir. Bunun doğal bir karşılığı, gençlere gençlik çalışmasıyla ilgili konularda ayrılan bütçenin ve imkânların kısıtlı olmasını getirmektedir. Ek olarak formel olmayan öğrenme ortamlarında gençlerin edindikleri becerilerin sertifikalar aracılığıyla tanınmasıyla ilgili eksiklik de devam etmektedir. Bu çerçevede gençlik çalışmasının haklar temelinde bir kamu hizmeti olarak tanınmasına yönelik yasal ve pratik düzlemin, ilgili STK’ların da katkılarıyla, hayata geçmesi ve Ulusal Europass Merkezi gibi mesleki yeterliliklerle ilgili çalışan kurumların gençlik çalışmasında edinilen becerilerin nasıl sertifikasyona dönüştürülebileceğiyle ilgili çalışmalar da yapması gerekmektedir.

6.8. Gençlere Yönelik Kamu Hizmetlerinin Standartlaşmasının Sağlanması

Gençlere yönelik uygulanan kamu hizmetlerinin bir standardı bulunmamaktadır. İlgili hizmetler bulunan coğrafyaya göre farklılık gösterebilmektedir. Oysa kamu kurumları ve hizmetlerinin belirli bir standart çerçevesinde ve tüm gençlere eşit mesafede durması eşitlik ilkesi açısından çok önemlidir. Bu çerçevede gençlere yönelik mevcut

kamu hizmetlerinin bir haritası çıkartılarak sorun alanlarının belirlenmesi ve bu sorun alanlarının giderilmesine yönelik aksiyon planının yerel düzeyden başlayarak takip edilmesi gerekmektedir.

6.9. Kanunlar ve Uygulama Arasındaki Farkların Ortadan Kaldırılması

Gençlerin haklarının çerçevesini çizen, bu çerçevede gençlerin ihtiyaçlarına yönelik hizmetleri belirten ve bu hizmetlerin uygulama esaslarını belirleyen kanunlarla uygulamalar arasında bir makas bulunmaktadır. Çeşitli araştırma raporlarının da gösterdiği gibi teori ve pratik arasındaki bu farklılık gençlerin aleyhine işlediği ölçüde ilgili politikaların demokratik niteliği geri planda kalabilmektedir. Bu çerçevede kanunlarla uygulama arasındaki bağların tekrar kurulması ve daha da önemlisi gençlerin ihtiyaçlarının gerisinde kalan bazı kanunların -gençlerin katılımıyla- değiştirilmesine yönelik süreçlerin düzenlenmesi gerekmektedir.

Buna ek olarak gençlerin ihtiyaçları doğrultusunda gençlerin haklarının da güvence altına alınması gerektiği de bir gerçektir. Bu çerçevede Anayasa başta olmak üzere mevcut metinlerin hakları belirten biçimleriyle ve gençlerin toplumda daha eşit yurttaşlar olarak yaşamalarını sağlayacak şekilde tekrar ele alınması da ciddi bir ihtiyaç olarak mevcuttur.

6.10. Genç Dostu Bilgilendirme Sistemlerinin Geliştirilmesi

Mevcut kamu hizmetlerinin erişilebilirliği, ilgili kurumların hem hizmetlerinin hem de bu hizmetlere ulaşılmasıyla ilgili oluşturulan bilgilendirme sistemlerinin güncelliğiyle doğru orantılıdır. Bu çerçevede bir kamu kurumunun interneti kullanmasının ötesinde iletişimde olduğu kitlenin ihtiyaçlarına uygun, gençlerin kullandığı biçimde interneti kullanması gerekmektedir. 2012 Türkiyesinde sosyal medya ayağı eksik olan bir internet çalışması gençlerin ilgili hizmetlere ulaşımında da olumsuz etki yapmaktadır. Bu çerçevede genç dostu bilgilendirme sistemlerinin geliştirilmesine yönelik çalışmalara hız vermek gerekmektedir. Avrupa Gençlik Bilgilendirme Şartı⁷² gibi bu alandaki temel dokümanlar, bu sürecin yerelleştirilmesine yönelik prensipleri oluştururken önemli kaynaklar olarak karşımıza çıkmaktadır. Benzer biçimde Eurodesk Türkiye⁷³ gibi yerel paydaşlarla işbirliğini yürüten bir yapı da yerel bilgilendirme sistemlerinin genç dostu nasıl yürütülebileceğiyle ilgili bir sistem önerisi olarak incelemeye hazırdır.

⁷² <http://eryica.org/page/european-youth-information-charter>

⁷³ <http://eurodesk.ua.gov.tr/tr/>

6.11. Hareketlilik İmkânlarının Sağlanması

Hareketlilik, gençlerin öğrenmelerini geliştiren temel araçlardan biridir⁷⁴. Bu çerçevede gençlerin hareketliliğini geliştiren olanakların, gençler içinde özellikle dezavantajlıların katılımını geliştirecek biçimde hayata geçmesini sağlamak gerekmektedir. Erasmus, Gençlik Programı ve Farabi gibi öğrenme temelli hareketlilik programlarına ulaşımın artırılması ve bu programların kullanımının yaygınlaşması için çalışmalar yapılmalıdır. Öğrenme hareketliliğini de kapsayacak biçimde ama bununla sınırlı kalmadan tüm kâr amacı gütmeyen ülke içi ve dışı hareketlilik imkânlarına ulaşımı desteklemek için öğrenci indirimi imkânlarının gençlik indirimine dönüşmesini sağlamak amacıyla çalışmalar yapılmalıdır.

6.12. Gençlik Politikasının Göstergelerinin Oluşturulması

Herhangi bir kamu politikası neticesinde ortaya çıkan uygulamaların sonuçlarının değerlendirilmesi amacıyla belirli politika göstergelerinin oluşturulması çok önemlidir. Bu çerçevede gençlik politikalarıyla ilgili sivil toplum ve kamu kurumlarının beraber oluşturacağı göstergeler, her iki kesimin de gelişmeleri takip etmesiyle ilgili bir araçlar bütünü sağlayarak gelişimin izlenmesini kolaylaştıracaktır. Bu da ilgili göstergeler ışığında gençlerin hayatlarının nasıl geliştiğiyle ilgili önemli verilerin ortaya çıkmasını sağlayacaktır. AB'nin 2010-2018 Gençlik Stratejisi kapsamında oluşturulan AB Gençlik Göstergeleri Uzman Grubunun 2011 yılında yayınladığı rapor⁷⁵ ve Avrupa Konseyinin Gençlik Politikalarının Göstergeleri⁷⁶ başlıklı önerileri ise bu tartışmayı şekillendirmek amacıyla birer kaynak olarak dikkate alınabilir.

6.13. Mevcut Politika Dokümanlarının İşlevsel Hale Getirilmesi

Ulusal Gençlik İstihdam Planı⁷⁷ gibi sivil toplum, üniversite ve kamu paydaşlarının ortaklaşa hazırladığı politika dokümanları odağı ve çerçevesi belirlenmiş konularda önemli referans noktalarıdır. Bunun gibi varolan politika dokümanlarının ilgili paydaşlar tarafından bilinmesi, benimsenmesiyle ilgili atılacak temel adımlardan biridir. Bu çerçevede benzer dokümanların mevcut politikalarla ortaklaşması için de hem kamunun

⁷⁴<http://tr.scribd.com/doc/46702296/TOG-Etki-Ara%C5%9F%C4%B1rmas%C4%B1-2010-Sivil-Kat%C4%B1%C4%B1m%C4%B1n-Sosyal-ve-Bireysel-Geli%C5%9Fime-Etkisi>

⁷⁵ http://ec.europa.eu/youth/news/doc/sec401_en.pdf

⁷⁶ http://www.coe.int/t/dg4/youth/Source/Resources/Documents/2003_YP_indicators_en.pdf

⁷⁷Ulusal Gençlik İstihdam Planı, Türkiye İş Kurumu, 2011

kendi içinde, hem de sivil toplum ve kamu arasındaki diyaloglarda gündeme gelmesi gerekmektedir. Benzer biçimde Hayatboyu Öğrenme Strateji Belgesi⁷⁸ gibi dokümanlarda belirtilen politika yönelimlerinin hayata geçip geçmediğiyle ilgili izleme süreçlerinin kamu ve STK'lar içinde oluşturulması da bu sürece ciddi katkı yapacaktır.

---

⁷⁸ Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesi, Milli Eğitim Bakanlığı, 2011.

7. GENÇLİK POLİTİKALARININ GELİŞİMİYLE İLGİLİ MİKRO ÖNERİLER

Aşağıdaki maddeler, gençlere yönelik somut politika önerileridir. Bu önerilerin hayata geçmesine yönelik “gençlik politikalarının değerleri” bölümündeki maddeler, tüm bu önerileri yatay biçimde kesmektedir.

7.1. Ekonomik Katılım

Gençlerin işsizliği, mevcut işsizlik oranlarının iki katı olarak uzun yıllardır seyretmektedir. Gençler, finansal dalgalanmalardan olumsuz ve en hızlı etkilenen kesimlerden biri olarak öne çıkmaktadır. Aşağıdaki öneriler, doğrudan gençlerin ekonomik katılımını geliştirici önlemler olarak kaleme alınmıştır⁷⁹.

i. Ulusal Stratejiler

Ulusal istihdam stratejisi ve buna bağlı ulusal gençlik istihdamı stratejisi çalışmalarının sosyal tarafların mutakabatıyla hazırlanarak uygulamaya konulması gerekmektedir⁸⁰.

ii. Gençler Açısından Girişimcilik

Girişimcilik konusunda gençleri her aşamada destekleyen ve teşvik eden politika ve tedbirlerin oluşturulması ve geliştirilmesi gerekmektedir. Genç işgücünün girişimciliğe yönelmesi sağlanmalı, iş kuracakları alana ilişkin mesleki bilgi ve rehberlik, danışmanlık hizmetleri ile girişimcilik eğitimi verilmelidir. Girişimciliği seçen gençler sadece kendilerine değil, başka gençlere de istihdam olanakları sağlayacaktır. Genç girişimciler eğitim, vergi, kredi, finansman, teknoloji, işletme ve pazarlama konularında desteklenmeli ve gelişmeleri sağlanmalıdır. Küçük ve orta büyüklükteki işletmelere (KOBİ) yönelik kredilerin miktarı ve limitleri artırılmalı, krediler çeşitlendirilmeli ve kolaylaştırılmalıdır. AB ülkelerinde mikro işletmelere uygulanan, istihdam başına bir yıl faizsiz kredi ve sigorta primi desteği, iş geliştirme teşviki, Ar-Ge yardımı vb. çağdaş destekleme modelleri ülkemizce de benimsenmelidir. Ayrıca, genç girişimcilere yönelik danışmanlık hizmetleri geliştirilmelidir.

⁷⁹ DİSK ve Türk-İş’in durum tespitiyle ilgili önerileri rapora yansıtılmıştır. Ancak Ekonomik Katılım başlığı altındaki öneriler kısmıyla ilgili tespitler ayrı birer ek olarak raporunu sonuna Ek 1 ve Ek 2 olarak eklenmiştir.

⁸⁰ DİSK ve Türk-İş Ulusal İstihdam Stratejisi belgesinin iptal edilmesini önermektedir.

iii. Yenilik (inovasyon) ve Ar-Ge'nin Teşviki, Fikri ve Sınai Hakların Korunması

- Üniversite ve sanayi (KOBİ) işbirliği ile bilimsel buluşların ekonomik değere dönüştürülmesi kolaylaştırılmalıdır.
- Üniversitelerin ilgili birimleri, üretilen bilginin toplumsal fayda temelinde kullanılması için yeniden yapılandırılmalı, üretilen bilgiye kullanıcıların erişimi konusunda gerekli kolaylıklar sağlanmalıdır.
- Gençlerin yenileşim ve Ar-Ge faaliyetlerinde bulunması teşvik edilmeli ve desteklenmelidir.
- Gençlerin yaratıcılıklarını kullanabilecekleri beceriler eğitim sistemiyle bütünleştirilmelidir.
- Fikri ve sınai hakların güvence altına alınması ile rekabet koşullarını bozucu kayıtdışı ekonomi ve taklitçiliğin önüne geçilmelidir.
- GSYH'dan Ar-Ge harcamalarına ayrılan pay artırılmalı ve söz konusu harcamalarda gençlerin öncelik alanı olarak belirlenmesi sağlanmalıdır.

iv. Beşeri Sermaye İçin Türkiye'nin Cazibe Merkezi Haline Getirilmesi

Genç bilim insanları, yöneticiler, sanatçılar ve sporcular gibi nitelikli gençlere ülkemizde uygun koşulların sağlanması yoluyla beyin ve yetenek göçü kabul edilebilir düzeylere indirilmeli ve nitelikli işgücü açısından Türkiye bir cazibe merkezi haline getirilmelidir.

v. İşbaşı Eğitim

İşbaşı eğitim olanaklarının kaliteli biçimde yaygınlaşması amacıyla, devlet kurumlarıyla özel sektörün de katılımı çerçevesinde, çalışmalar hız kazanmalıdır.

vi. Aktif İstihdam Politikaları

Mesleki eğitim, girişimcilik eğitimleri, toplum yararına çalışma programları gibi işgücünün niteliğini artırmaya yönelik aktif istihdam politikalarının gençlere yönelik olarak kalitesinin artırılması, çeşitlendirilmesi ve daha önce yapılan proje/çalışmaların fayda/maliyet analizlerinin yapılması gerekmektedir.

vii. Finansal Okuryazarlık

Gençlerin finansal okur-yazarlık becerilerinin geliştirilmesi için çalışmalar yapılmalı, ilköğretimden başlayarak konunun eğitim müfredatına yerleştirilmesi için programlar geliştirilmelidir. Gençlerin istihdam edilebilirlik ve gündelik yaşama katılımında mesleki bilgi becerilerin yanı sıra bilişim becerileri, yabancı dil bilgisi, dijital okur-yazarlık, medya okur-yazarlığı öne çıkacak kilit kazanımlar olacaktır.

viii. Gençlerin Ekonomik Hayata Katılımını Engelleyen Faktörlerin Ortadan Kaldırılması

- Etkili kariyer danışmanlığı ve mesleki rehberlik hizmetleri yoluyla gençler işgücü piyasası koşullarına ilişkin olarak yeterli düzeyde bilgilendirilmeli ve bu yolla rasyonel beklentiler yaratılmalı ve hak ve ödevleri konusunda bilgi sahibi olmaları sağlanmalıdır.
- Sanayi ve hizmetlerde yüksek katma değer yaratan sektörlere ve ileri teknolojilere yatırım yapılması yoluyla işgücü piyasasında yeterli sayıda nitelikli işler yaratılmalıdır.
- Gençlerin niteliklerinin işgücü piyasasının talepleri ile uyumlu hale getirilmesi için örgün ve yaygın eğitim sistemi başta olmak üzere gerekli tedbirler alınmalıdır.
- Askerlik hizmetinin becerilere uygun kamu hizmeti olarak sunulması sağlanmalıdır.
- İş ve aile yaşamını uyumlaştıracak başta çocuk ve yaşlı bakımı hizmetlerinin etkin biçimde sağlanması yoluyla özellikle genç kadınların işgücü piyasasına katılımları artırılmalıdır.
- Aktif istihdam politikaları, mesleki eğitim açısından öncelik alan olmaktan çıkartılarak, düzenli gelir getiren ve kişinin anlık kapasitesine değil, uzun süreli birikim ve deneyimlerine odaklanan bir istihdam politikası geliştirilmelidir. Bunun için kişinin eğitim gördüğü alanda vasıfını zenginleştiren politikalar hayata geçirilmelidir.

- İstihdam politikasının ana ekseninde, işverenleri genç istihdamına özendirmek ve gençlerin girişimciliğini teşvik etmek olmalı; gençleri istihdam edecek işletmelere getirilen teşvikler geçici nitelik değil, sürekli nitelik taşınmalıdır.
- İşletmelerin üzerindeki mali, yasal ve bürokratik yükler azaltılmalıdır. Gençlerin çalışma hayatında yüz yüze kalabildiği kayıtdışı sektörün daraltılması düzgün işlerin çoğaltılmasına hizmet edecek temel araçtır.
- Gençlerin istihdamdaki paylarının kayıtlı sektörde artırılması önem taşımaktadır. Özellikle küçük işyerlerinde kaçak olarak çalışan ve her türlü sosyal korumadan mahrum kalan gençlerin sosyal güvenlik kapsamına alınmalarını sağlamak üzere, polisiye tedbirlerden çok teşvik edici uygulamalara öncelik verilmelidir.
- Gençlerin çalışma yaşamına katılımı ve yeni işler bulabilmeleri için emeklilik yaşı herkes için 56 olarak belirlenmelidir⁸¹.
- Resmî çalışma süreleri öncelikli olarak 40 saate düşürülmeli, yıllık ücretli izin süresi en az dört hafta olarak belirlenmelidir⁸².
- Başta genç kadınlar olmak üzere, kadınların çalışma yaşamına katılımlarına engel olan veya çalışma yaşamından ayrılmalarına neden olan toplumsal cinsiyet algısının değiştirilmesi amacıyla kamusal girişimlere ağırlık verilmelidir (kamu spotları, farkındalık yaratma faaliyetleri, reklam filmleri, vs.). Genç kadınları işgücü piyasasından uzaklaştıran; kadının evlendiği tarihten itibaren bir yıl içinde kendi arzusuyla hizmet akdini sona erdirmesi halinde kendisine kıdem tazminatı ödenmesini öngören düzenleme yürürlükten kaldırılmalıdır.

---

⁸¹ Emeklilik yaşı, sosyal güvenlik sisteminin aktüeryal dengeleri dikkate alınarak, uluslararası gelişmelerle bağlantılı biçimde belirlenmelidir. Bu çerçevede TİSK söz konusu ifadeye katılmamaktadır.

⁸² Kapitalin vardiya sayısına göre 5, 10 ve 15 saat kullanılmamasını doğuracak bu düzenleme maliyetleri aşırı derecede artırarak ve verimliliği azaltarak Türkiye ekonomisinin uluslararası rekabet gücüne büyük zarar verecek böylece ülkemiz ihracatına darbe vurarak önemli ölçüde azaltacak, üstelik iç pazarımız da ithalata kaptırılacaktır. Öte yandan, Türkiye'nin çalışma sürelerine ilişkin mevzuatı uluslararası normlara uyumludur. Ülkemiz ekonomisinin uluslararası rekabet gücünü zedeleyecek, uluslararası rakipleri karşısında olumsuz bir duruma sürükleyecek söz konusu öneriye TİSK katılmamaktadır.

ix. Sosyal Sorumluluk

Yasal gerekliliklerinin ötesine geçen faaliyetler yürüterek gençlere daha ileri imkânlar sağlayan işletmeler desteklenmeli ve bu faaliyetler teşvik edilmelidir.

x. Sosyal Uygunluk

Yasalara uygun hareket eden (çevreye, insan haklarına, çalışma standartlarına, sendikal haklara ve hukukun üstünlüğüne) işletmelerin teşvik edilmesi, kayıt-dışı ekonomiden kayıtlı ekonomiye geçiş için mevzuatın güçlendirilmesi ve denetimlerin artırılması yoluyla gençlere düzgün işlerin yaratılması sağlanmalıdır.

xi. Gençlere Yönelik Kamu Hizmetleri

Kamu hizmetleri gençlerin farklı özelliklerine uygun olarak erişilebilir hale getirilmeli, genç dostu hizmet araçları geliştirilmeli ve gençlik örgütleriyle iş-birliği içerisinde çalışılmalıdır.

- İŞKUR bünyesinde gençlere yönelik olarak özel bir birim oluşturulmalı, genç işsizlerin sorunları söz konusu birim tarafından yenilikçi yaklaşımlar kullanılarak çözüme kavuşturulmalıdır.
- Kamu istihdam hizmetleri etkinleştirilmeli ve bu konuda başlatılan çalışmalar ivedilikle tamamlanmalıdır.
- Kamu istihdam hizmetlerinin geliştirilmesine yönelik olarak uygulanan faaliyetler izlenmeli ve kamuoyu ile paylaşılarak yaygınlaştırılmalıdır.
- Gençlere yönelik kamu hizmetlerinin eşgüdümü artırılmalıdır (ilgili bakanlıklar, kurum ve kuruluşlar arasında ortak çalışma grupları oluşturulması, dönemsel toplantılar yapılması ve sivil toplum ve akademik katılımcıların söz konusu toplantılara dâhil edilmesi).
- Gençlerin işgücü piyasasına girişlerini kolaylaştırmak üzere kamu istihdam hizmetleri genç dostu hale getirilmeli, farklı genç gruplarını gözetmeli ve teknoloji de dâhil olmak üzere gençlerle güncel iletişim araçları kullanılmalıdır.
- Gençlere yönelik her türlü ihtiyaçların, bilgilendirme, eşgüdüm, izleme ve değerlendirmenin olduğu bir portal oluşturulması sağlanmalıdır.

- Dezavantajlı konumdaki gençlerin ekonomik hayata katılımını kolaylaştıracak etkin eğitim, istihdam ve altyapı politikaları hayata geçirilmelidir.
- Erken evlilik gibi kadınların işgücü piyasasına girişini olumsuz etkileyen uygulamaların önlenmesi amacıyla bilgilendirme ve kanunların izlenmesi çalışmaları hayata geçirilmelidir.

xii. Eğitim

- İş sağlığı ve güvenliği konusundaki bilgilendirmeler genel ve mesleki eğitimde yaygınlaştırılmalıdır.
- Mesleki eğitim ve genel eğitim sistemleri arasında geçiş imkânları kolaylaştırılmalıdır.
- Temel mesleki becerilere ilave olarak, gençlere çalışma ve sosyal hayata katılımlarını kolaylaştıracak temel yaşam becerileri, temel mesleki beceriler kazandırılmalıdır.
- Eğitim-istihdam ilişkisi; işletmelerin işgücü talebi göz önüne alınarak yeniden biçimlendirilmeli, eğitim programları, işgücü piyasası ihtiyaç analizleri temelinde yapılandırılmalı, ülke ve il bazında işgücü piyasası ihtiyaç analizleri İŞKURca tamamlanmalı, geleceğe ilişkin projeksiyonlar da dikkate alınarak müfredatlar ve eğitim programları yeniden düzenlenmeli, işsiz yetiştiren bir eğitim düzeninden, mesleki eğitimin ağırlıkta olduğu, yaratıcılığa dayalı bir sisteme geçilmelidir.
- Veri kaynağı kurum ve kuruluşlar ile sosyal tarafların etkin işbirliğiyle bölge ve il düzeyinde sürekli ve sağlıklı bilgi edinilmesi amacıyla “işgücü piyasası bilgi sistemi” ve ortak veri tabanı İŞKUR bünyesinde bir an önce oluşturulmalıdır.
- Eğitim programlarında geleneksel meslek alanlarının dışına çıkılarak, yeni gelişen meslek alanlarına yer verilmeli ve işgücü piyasasının ihtiyaçlarını karşılayan niteliklerin kazandırılmasına özen gösterilmelidir.
- Öte yandan, bilgi ve iletişim teknolojileri, biyo-teknolojiler, nanoteknoloji gibi alanlardaki eğitimler için hem üniversitelere hem de öğrencilere kamu tarafından parasal destek sağlanmalıdır.

- Hayat boyu öğrenme programlarının yaygınlaştırılması yoluyla gençlerin değişime uyum sağlama kapasiteleri artırılmalıdır.
- Gençlerin yükseköğretime erişiminin kolaylaştırılması için burs, kredi ve yurt imkânları artırılmalıdır.
- Eğitim sisteminin tüm aşamalarında geliştirilecek reform ve değişiklikler, bilgi ekonomisinin ve toplumun ihtiyaçlarına odaklanmalı, gençlere üretken istihdam için gereken yüksek beceriler kazandırılmalıdır.
- Okulu erken terk edenlere, dezavantajlı durumdaki gençlere ikinci şans verilmesi için gereken beceri eğitimlerinin, tamamlayıcı eğitimlerin, vs. artırılması sağlanmalıdır.
- Üniversitelerde özerk, demokratik, bilimsel eğitim zeminleri güçlendirilmeli, bilimsel ve fikri özgürlük ortamı yaratılmalıdır.
- Öğrenim kredilerinin geri ödemelerine yönelik gençlerin özel durumlarını dikkate alan alternatif ve esnek modeller oluşturulmalıdır.
- Ortaöğretim ve yükseköğretimde uygulanacak uyum programlarıyla gencin sosyal ve iletişime ilişkin becerileri geliştirilmeli, ayrımcılık, insan hakları, çalışma hakları gibi konulara ilişkin farkındalık yaratılmalıdır.

xiii. Mesleki Eğitim

- Eğitim müfredatı ile araç gereçleri işgücü piyasasının da ihtiyaçları ve gelecek beklentileri doğrultusunda düzenli olarak güncellenmelidir.
- Gençlerin çalışma hayatına uyum kabiliyetinin geliştirilmesi için müfredatta matematik, yabancı dil gibi temel dersler etkin biçimde verilmelidir.
- Toplumda mesleki eğitime yönelik olumsuz algının ortadan kaldırılmasına yönelik çalışmalar yürütülmelidir.
- Çalışma mevzuatı ile zorunlu eğitime yönelik yasal düzenlemeler uyumlu hale getirilmelidir.

xiv. Yeterlilik Sistemi

- Gençlerin nitelikli işlere erişimini ve hareketliliklerini kolaylaştırmak üzere mesleki yeterlilik sistemi sosyal tarafların katkılarıyla ivedilikle hayata geçirilmelidir.

- Enformel öğrenme biçimlerinin tanınırlığına yönelik düzenlemeler gerçekleştirilmelidir.

xv. Staj

- Gençlerin işgücü piyasasına girişini kolaylaştırmak ve deneyim eksikliğini gidermek üzere üniversite-özel sektör-çalışan kesimi işbirliği ile nitelikli staj olanakları geliştirilmelidir.
- Stajyerleri sömüren nitelikteki uygulamaların önüne geçilmesi açısından, yasal yaptırımlar getirilmeli, stajyer çalıştırma konusunda esaslar bir yönetmelikle belirlenmelidir.
- Gençleri staj olanaklarıyla buluşturmak üzere gerekli yönlendirme sistemlerinin kurulması sağlanmalıdır.

xvi. Danışmanlık

- Gençlerin eğitim sürecinde mesleki yönlendirme ve kendi bilgi becerilerini tanımları için etkin kariyer danışmanlığı hizmetleri sağlanmalıdır.
- Rehberlik ve danışmanlık hizmetleri ile iş ve meslek danışmanlığı hizmetlerinin etkin ve yaygın bir şekilde sunulması yoluyla gençlerin istek ve yeteneklerine uygun iş ve mesleklere yönelmeleri sağlanmalıdır.

xvii. İşçi ve işveren sendika ve konfederasyonları ve kamu işbirliğiyle genç istihdamının artırılması amacıyla ortak faaliyetlerin yürütülmesi için gerekli kolaylaştırıcılığın yapılması gerekmektedir.

xviii. Ortaöğretim ve yükseköğretimde uygulanacak uyum programlarıyla gencin sosyal ve iletişime ilişkin becerilerinin geliştirilmesi, ayrımcılık, insan hakları, çalışma hakları gibi konulara ilişkin farkındalık yaratılması yoluyla işgücü piyasasındaki gençlerin haklarına sahip çıkmalarının desteklenmesi gerekmektedir.

7.2. Dezavantajlı/İmkânları Kısıtlı Gençler

- i. Bütün gençlerin ihtiyaç duydukları konularda ücretsiz, kesintisiz, destek hizmeti alabilecekleri, genç dostu, danışmanlık ve hizmet sunum yapısı oluşturulmalıdır.
- ii. Gençlere hizmet vermekle yükümlü olan paydaşlar karşılıklı iletişim ve eşgüdüm halinde çalışmalıdır.
- iii. Dezavantajlı gruplara kamu ve sosyal hizmet sunan aktörlerin genç dostu ve dezavantajlı gruplara hizmet sunumunun özellikleri konusunda olumlu davranış değişikliği geliştirilmesine yönelik genç dostu yaklaşım modülü oluşturularak düzenli eğitimler ve çalışmalar yapılmalıdır (hizmet kullanıcı anketleri, mülakatlar, odak grup görüşmeleri).
- iv. 18 yaşın altındaki gençlerin kamu hizmetlerinden doğrudan ve aktif yararlanabilmelerine yönelik yasal mekanizmalar geliştirilmelidir.
- v. Engelli gençlerin eğitim başta olmak üzere tüm kamu hizmetleri ile sosyal hizmetlerden etkin biçimde yararlanmasını sağlamak ve güvence altına almak üzere gerekli fiziksel ve sosyal altyapı güçlendirilmelidir.
- vi. Suça sürüklenen genç bireyler için cezalandırıcı yaklaşımlar dışında kamu yararına hizmet sunmak, sosyal sorumluluk çalışması yapmak, zorunlu rehabilitasyon programlarına katılım, arabuluculuk vb. mekanizmalar yaygınlaştırılmalıdır.
- vii. Ceza infaz kurumu ve tutukevlerinde kalan genç bireylerin süreçte ve sonrasında toplumsal yaşama entegrasyonunu sağlayacak destek kurumları oluşturulmalı ve bu kurumların diğer kamu hizmetleriyle eşgüdümlü çalışması sağlanmalıdır.
- viii. Gençlere özel hizmet birimlerinin gençlerin erişebileceği yakınlıkta ve şartlarda oluşturulması sağlanmalıdır.
- ix. Dezavantajlı genç bireylerin toplumsal hayatla temas halinde kalmasını sağlayacak ulaşım, iletişim, konaklama vb. sağlayacak pratik ayarlamalar yapılmalıdır.
- x. Genç kadınların okul, iş, yurt ve ev dışında sosyal yaşam yoksunluklarını giderebilecekleri hizmet ve araçlar geliştirilmelidir.

- xi.** Sosyal alanlar ve hizmetler engelli genç bireylerin katılımına olanak verecek özellikler taşınmalıdır.
- xii.** İç göç veya geçici göç (turizm, tarım, inşaat işçileri vb.) nedeniyle yer değiştiren gruplarda yaşayan genç bireylerin, kamu hizmetlerinden eksiksiz yararlanabilmeleri ve sosyal gereksinimlerinin sağlanabilmesi yönünde tedbirler alınmalıdır.
- xiii.** Türkiye'ye çeşitli yollarla gelen ve T.C. vatandaşı olmayan genç bireylerin kamu hizmetlerinden yararlanabilmelerine yönelik düzenlemeler yapılmalıdır.
- xiv.** Dezavantajlı genç bireylerin, sosyal içerme politikaları kapsamında, kendi içlerinde ve nesiller arası iletişim ve dayanışma halinde olmasını sağlayacak sosyal alanların ve mekanizmaların geliştirilmesi sağlanmalıdır.
- xv.** Dezavantajlı konumdaki gençlere klasik hizmet anlayışıyla ulaşmanın muhtemel zorlukları dikkate alınarak sivil toplumu hizmet sunumunda paydaş olarak kabul eden alternative model, yaklaşım ve mekanizmalar geliştirilmelidir.

7.3. Gençlerin Katılımı

i. Siyasetin Demokratikleşmesi; Katılımın Önündeki Engellerin Kaldırılması ve Yetkilendirilmiş Katılımın Kurumsallaştırılması

Gençlerin yaşamlarını doğrudan ya da dolaylı olarak ilgilendiren ve etkileyen tüm karar alma, uygulama ve izleme-değerlendirme süreçlerine doğrudan karar alıcı olarak katılmaları sağlanmalıdır.

ii. Her Düzeyde Katılımın Teşvik Edilmesi

YÖK ve üniversiteler başta olmak üzere tüm eğitim kurumlarında, dernek, vakıf, inisiyatif, platform, topluluk, kulüp gibi her türlü sivil toplum girişiminde, siyasi partilerde, yerel yönetimlerde, gençlere hizmet veren kamu kurumlarında, kararları doğrudan gençleri ilgilendiren Yurtkur, Radyo Televizyon Üst Kurulu gibi üst kurullarda gençlerin eşit düzeyde karar hakkına sahip olması sağlanmalıdır.

Siyasal, kurumsal katılım ile yönetime katılımın önünün açılması için gerekli önlemler alınmalı, bunları engelleyici koşullar ortadan kaldırılmalı ve her

üç alanda da katılım teşvik edilmelidir. Böylece disiplin yönetmeliklerinde gençlerin lehine iyileştirmeler yapılmalı ve yönetmelikler, bu uygulamaların evrensel hukuk normları çerçevesinde hayata geçmesini sağlamak amacıyla gençlerin katılımını da içerecek biçimde düzenlenmelidir. Bu bağlamda, siyasal katılım için ifade ve örgütlenme özgürlüklerinin önündeki tüm engeller kaldırılmalı, yönetime katılım kapsamında gençler de dâhil olmak üzere herkesin yerelden başlayıp her düzeyde yönetime katılması desteklenmeli, kurumsal katılımın artırılması için danışma ve dâhil etme arasındaki fark kabul edilmeli ve karar alma süreçlerinde gençlerin görüşleri yalnızca istişari nitelikte olmamalı, karar yetkisi gençlerle eşit düzeyde paylaşılmalıdır.

Hukuki açıdan “sorumlu” hale gelen 18 yaş üstü gençlerin, seçme hakkı bulunmasına rağmen seçilme haklarının olmaması bir tutarsızlık yaratmaktadır. Bu çerçevede seçilme yaşı 18’e düşürülmelidir⁸³.

Siyasi partiler, hem kendi yapılarına hem de diğer katılım yapılarına gençlerin erken yaşlarda katılmasını özendirmelidir.

iii. **Örgütlenmenin Teşvik Edilmesi, Kolaylaştırılması ve Farklı Örgütlenme Yapılarının Tanınması**

Demokratik bir toplumun vazgeçilmez unsurları olan sivil toplum kuruluşları açısından örgütlenme biçimi sadece dernek ve vakıflarla sınırlı tutulmamalıdır. Gençlerin kendilerini ilgilendiren kararlarda görüşlerini belirtme ve kararlara katılma olanaklarının sistematik bir şekilde artırılması gerekmektedir. Bunun için gençler tarafından kurulan ve onlar tarafından yönetilen yapıların ve örgütlenmelerin oluşturulması teşvik edilmeli ve kolaylaştırılmalıdır. Bu noktada farklı adlarla ve farklı amaçlarla sıklıkla bir araya gelen genç bireylerin oluşturduğu ve belirli bir süreklilik arz eden platform, kulüp, girişim, kolektif, inisiyatif vs. gibi toplulukların örgütlenme özgürlükleri ile gençlik sendikası⁸⁴ gibi yeni örgütlenme modellerinin yasal güvenceye kavuşturulması olumlu olacaktır.

⁸³ İçişleri Bakanlığı temsilcisi, Mustafa Dönmez seçilme yaşının düşürülmesine gencin eğitimini keseceği, fiziki ve ruhsal gelişiminin bu dönemde tamamlanmadığı gerekçesiyle şerh koymuştur.

⁸⁴ Sendika kurma ve kurulu bulunan sendikalara üye olma hakkı, ILO’nun ilgili sözleşmeleri ile düzenlenmiş, Türk mevzuatında da söz konusu uluslararası sözleşmelere uygun biçimde işçi ve işverenlere, hak ve menfaatlerini korumak üzere, işkolu esasına göre sendika kurma hakkı tanınmıştır. Bu çerçevede, endüstri ilişkileri sisteminin unsurlarından biri olan “sendikalar” üyelerinin çalışma hayatına ilişkin hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek üzere faaliyet göstermektedir. TİSK söz konusu ifadenin metinden çıkarılması gerektiği kanaatindedir.

Kamu kurumları, her türlü gençlik oluşumuna eşit mesafede durmalıdır.

- Sosyal medya, gençlerin bir katılım ve ifade etme aracı olarak kabul görmeli ve bu alana yönelik suç unsuru içeren siteler hariç her türlü sansür gençlerin özgürlüklerini sınırlandırdığı için ortadan kaldırılmalıdır.
- Yaratıcı faaliyetlerde bulunma özgürlüğünün önündeki yasal engellerin kaldırılması ve toplumsal engellerle mücadele için politikalar geliştirilmelidir. Bu kapsamda sanat (işitsel, görsel, sahne sanatları, performans), edebiyat, yayın faaliyetleri ve bilimsel araştırmalarla uğraşan gençlerin bunları kendilerini ifade etme aracı olarak kullandıkları ve bunlara uygulanacak herhangi bir sansürün, gençlerin ifade özgürlüğünü sınırlandırdığı kabul edilmelidir.

iv. **Örgütlenme ve İfade Özgürlüğünün Önündeki Engellerin Kaldırılması**

Gelecekle ilgili olarak en çok kaygı duyan grup olarak gençlerin ifade ve örgütlenme özgürlükleri tanınırken bu özgürlüklerin sınırlanma rejimi uluslararası standartlarla uyumlu hale getirilmeli ve özgürlüklerin sınırının aşıldığı durumda uygulanacak yaptırımlar, gençlerin eğitim, sağlık, barınma, istihdam vb. her türlü hakkını ortadan kaldırmayacak nitelikte olmalıdır.

Örgütlenme ve ifade özgürlüğü, cinsiyet, etnik kimlik, yaşam tarzı, ekonomik durum, kıyafet, cinsel yönelim gibi koşullara dayanılarak sınırlandırılmamalıdır.

Gençleri bağlayan disiplin uygulamaları dâhil ilgili bütün mevzuat uluslararası standartlara uydurulmalıdır.

v. **Ülke Düzeyinde Gençlik Politikalarına İlişkin Uygulamaların Gençlik Örgütleri Tarafından İzlenmesi**

Sivil toplum girişimleri ve ilgili kamu kuruluşları bir araya gelerek gençlik politika belgesi; kalkınma planlarının ve yıllık çalışma programlarının gençlikle ilgili kısımları ile Türkiye'nin gençlikle ilgili taraf olduğu uluslararası anlaşmaların ya da uluslararası antlaşmalarının gençlikle ilgili kısımlarını uygulanmasını izleme ve değerlendirme platformları kurmalıdır. Kalkınma Bakanlığı başta olmak üzere tüm kamu kurum ve kuruluşları kendi kurumlarının görev alanıyla ilgili çalışmalarında şeffaflık ve hesap verebilirlik kurallarına bağlı kalarak bu platformlarla işbirliği yapmalıdır.

- Gençleri anlamaya yönelik bir bakış açısı geliştirilmelidir ve gençlere karşı güvenlikçi politikalar yerine onlarla diyalogu özendiren bir yasal altyapı hazırlanmalı, toplumsal zihni dönüşüm için politikalar üretilmelidir.
- Birlikte yaşama ve uzlaşma kültürünü özendiren, hukukun üstünlüğüne olan inanç ile toplumsal barış bilincini ve farkındalığını artıran eğitim politikaları geliştirilmelidir, genel eğitim sistemi bu ilkeler çerçevesinde yeniden biçimlendirilmelidir. Bu bağlamda, kamu ve sivil toplum işbirliği yapmalıdır.
- “Görünmeyen” gençliğin katılımı sağlanmalı ve örgütlenmeleri teşvik edilmelidir.

Engelli, sosyoekonomik anlamda dezavantajlı vb. gençler gibi “görünmeyen gençlere” yönelik katılım mekanizmaları oluşturulmalıdır. Örneğin, gençlerin %26’sı ev kızıdır ve bunların karar alma mekanizmalarına herhangi bir katılma olanakları bulunmamaktadır. Onlara kendilerini ifade edecek ortamlar sağlanmalıdır.

vi. **Gençlere İlişkin Bilgi Politikalarının Geliştirilmesi**

Kamu kurum ve kuruluşları, kendi bünyelerinde gerçekleşen gençlere ilişkin program ve projelerini gençlere duyurmak için tanıtıcı faaliyetler yürütmelidir.

Gerek kamu sektörü gerekse STK’lar tarafından yürütülen gençlikle ilgili tüm proje ve etkinliklerin hem görünürlüklerini hem de verimliliklerini artırmak, benzer alanlardaki proje ve etkinliklerin yürütücüleri arasında işbirliğini özendirme, yeni projelerin ve etkinliklerin geliştirilmesinde önceki örneklerden, bunların iyi giden yanlarından yararlanmak, yürümeyen yanlarını geliştirmek amacıyla veri bankası olarak kullanılacak ve akademik çalışmalara kaynak oluşturabilecek bir websitesi hazırlanmalıdır.

7.4. Sosyal Kültürel Katılım

- i. Kamu hizmetine ulaşamayan, o hizmetin sağlandığını bilmeyen gençlerin erişimini geliştirmek için yeni araçlar ve yöntemler gençlerle beraber geliştirilmeli, STK’ların sağladığı imkânların duyurulmasında ilgili kamu kurumları kolaylaştırıcı olmalıdır.

- ii. Gençlerin sosyal/sanatsal/kültürel/sportif faaliyetlere katılımını teşvik etmek için ailelerin söz konusu faaliyetlerin yararları konusunda bilinçlendirilmesine yönelik çalışmalar yapılmalı ve projeler teşvik edilmelidir.
- iii. Devletin gençlere yönelik faaliyetleri belirli standartlar çerçevesinde denetlemesi ve uygulamanın yerel yönetimler tarafından da hayata geçmesi için çalışmalar yapılmalıdır.
- iv. Kent konseylerine (gençlik meclisi gibi), derneklere, vakıflara, üniversite kulüplerine, vb. gençlerin nitelikli ve yaygın katılımını geliştirmek için ilgili çalışmalar yapılmalıdır.
- v. Gençlere “yardım” değil destek vermek için araçlar ve imkânlar oluşturulmalıdır. Bu amaçla örgün eğitim içinde ve dışında rehberlik/mentorluk/yaşam koçluğu gibi çalışmalar hayata geçirilmeli, böylece gençlerin kendi tercihlerini yapmalarına yönelik ortamlar yaratılmalı ve sürekliliğin sağlanması için bu alanda çalışacak kişilerin ilgili formasyona ve yeteneğe sahip olması sağlanmalı, okullardaki ve gençlik merkezlerindeki rehberlik servisleri etkin hale getirilmelidir.
- vi. Günümüzde en az bir yabancı dili en iyi derecede bilme zorunluluğuna karşın, mevcut eğitim sistemimizde yabancı dil yeterince öğretilmemektedir. Bu nedenle, Avrupa Konseyi tarafından 2001 yılında yayımlanan okuduğunu/dinlediğini anlama, yazma ve karşılıklı konuşma gibi dil becerilerine dayalı bir yabancı dil öğretim ve sertifikalandırma sistemini öngören “Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi”nin örgün ve yaygın eğitim kurumlarımızda yaygınlaştırılması sağlanmalıdır.
- vii. Kültür ve Turizm Bakanlığı ve yerel yönetimlere bağlı kültür, sanat mekânlarına girişlerde “öğrenci” yerine “genç olma (15-29)” kriteri uygulanmalıdır.
- viii. Kültür ve Turizm Bakanlığınca gençlere yönelik dizi, çizgi film, film, belgesel gibi çalışmalara proje bazlı daha fazla destek sağlanmalıdır.
- ix. Gençlik merkezleri başına düşen genç sayısı ve merkezlerden yararlanan gençlerin gençler içindeki oranı istenen seviyelerde değildir. Gençlik merkezlerinin sayısı artırılmalı, mevcutlarının daha aktif biçimde kullanılmaları için destekler verilmeli ve il düzeyinde yerel yönetim/STK ve merkezi

yönetim koordinasyonu ile gençlik merkezlerinin semt düzeyinde açılması sağlanmalıdır.

- x. Tüm gençlik merkezlerinden çocuk ve gençlerle ilgili STK'ların yararlanabilmesi yönünde düzenlemeler yapılmalıdır.
- xi. Gençlik merkezlerinin bilinirliği artırılmalı, merkezlerdeki hizmet ve personel niteliğine ilişkin standartlar belirlenmeli, merkezlerde sosyal hizmet uzmanı-İŞKUR uzmanı vb. dönüşümlü olarak çalışmalıdır.
- xii. Katılımı geliştirmek için gençlerle çalışanların yaklaşımının genç dostu olmasına yönelik çalışmalar yapılması gerekmektedir. Bununla ilgili hizmet içi eğitimler yapılmalıdır.
- xiii. “Genç dostu hizmet”, “gençlik çalışanı” gibi tanımlar yapılmalı ve standartları oluşturulmalıdır.
- xiv. Liselerdeki serbest zamanların/sosyal etkinliklerin verimli geçmesi için hem belirli bir bütçenin ayrılması hem de kurumlar arası koordinasyon sağlanmalı, bu çalışmaları kolaylaştırmak için ilgili personelin eğitimiyle ilgili de çalışmalar yapılmalıdır.
- xv. Halk eğitim merkezlerindeki eğitimlerin belirlenmesinde ve uygulanmasında daha katılımcı interaktif yöntemler uygulanmalıdır.
- xvi. Gençlerin göçünü önlemeye yönelik çalışmaların hayata geçmesi ve göç etme koşullarının ortadan kaldırılması için çalışmalar yapılmalıdır.
- xvii. Kültür sanat etkinliklerinden gençlerin daha fazla yararlanmasına yönelik gençlik indirimi benzeri uygulamalar yapılmalıdır.
- xviii. Gençlerin hareketliliğini geliştirmek için gençlerin ve özellikle öğrenci olmayan gençlerin pasaport alma işlemlerine ücretsiz erişimi sağlanmalıdır.
- xix. Teknolojik gelişmelerle öğrenme araçları ilişkisini ve bilgiye erişimi geliştirmek için çalışmalar yapılmalı, Kamu İnternet Erişim Merkezleri ve Okullar Hayat Olsun Protokolü gibi çalışmaların bilinirliği artırılmalıdır.
- xx. Gençlerin biraraya geldiği festival gibi ortamların yerelde geliştirilmesi için çalışılmalıdır ve Avrupa Gençlik Başkenti benzeri bir uygulama Türkiye’de hayata geçirilmelidir.

- xxi.** Gençlik kampları karma, kızlar ve erkekler için ayrı olmak üzere farklı talepleri dikkate alacak şekilde uygulanmalıdır.

7.5. Diğer Öneriler

- i.** Lise ve üniversite düzeyindeki gençlerin barınma ihtiyaçlarına cevap verecek modeller oluşturulmalıdır.
- ii.** Öğrenci yurtlarına sosyal-kültürel donatılar eklenmeli ve yurtlar yazları gençlerin kullanımına açılmalıdır.
- iii.** Cinsel sağlık, üreme sağlığı ve ergen sağlığı konuları ilköğretimden ortaöğretime kadar yaşa uygun olarak yapılandırılarak müfredata eklenmeli, aynı konuların okul dışı genç bireylere erişimi amacıyla ilgili kurumlar arası eşgüdüm sağlanmalı ve aktif programlar geliştirilmelidir.
- iv.** Ergen sağlığı ve gelişimi eğitimleri öğretmen ve sosyal çalışma görevlisi yetiştiren kurumlarda hizmet öncesi eğitim zorunlu hale getirilmeli, mevcut çalışanlar için bu alanlarda düzenli hizmetiçi programları uygulanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Adrese Büyüteç, Yönetici Özeti, Toplum Gönüllüleri Vakfı Yayınları, 2011
- Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) Sonuçları 2007
- Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) Sonuçları 2008
- Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) Sonuçları 2009
- Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) Sonuçları 2010
- Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) Sonuçları 2011
- Ataman, A., Cok, F. ve Sener, T., Understanding civic engagement among young Roma and young Turkish people in Turkey, Human Affairs, 2012
- Beyazova, A., Örgütlenme Özgürlüğü Ekseninde Türkiye’de Üniversiteli Gençlerin Güncel Örgütlenme Deneyimlerine İlişkin Nitelikli Bir Analiz, Gençlik Çalışmaları Birimi, İstanbul Bilgi Üniversitesi
- Communication from the Commission to the Council on European Policies Concerning Youth: Addressing the concerns of Young People in Europe – Implementing the European Youth Pact and promoting active citizenship, COM (2005) 206, Brussels, 2005
- Dünya Gençlik Raporu, BM, 2011
- Eğitim İzleme Raporu 2010, Eğitim Reformu Girişimi, 2011
- European Commission White Paper: A New Impetus for European Youth, Com (2001) 681, Brussels, 2011
- Flash Eurobarometer on Youth on the Move, 2011
- Gençlik ve Spor Bakanlığı’nın Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanun Hükümünde Kararname, No: 638, 8.6.2011
- Global Employment Trends 2012, I
- Göksel, A., Studies on Youth Policies in the Meditterean Partner Countries, Euro Med, 2009
- Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesi, Milli Eğitim Bakanlığı, 2011

- International Labour Office (ILO), 2012.
- İstatistiklerle Gençlik, TÜİK, 2012
- Kamu Harcamalarını İzleme Platformu (KAHİP), Milletvekillerine Mektup, 2010, 2011, 2012
- Kurtaran Y., Yentürk N., Nemutlu G., Türkiye’de Gençlik Çalışması ve Politikaları, İstanbul Bilgi Üniversitesi. Yayınları, 2008
- Lüküslü D., Gençlik Örgütlenmelerindeki Gençlerin Sorunları, İhtiyaçları, İstekleri ve Önerileri, İstanbul Bilgi Üniversitesi, Gençlik Çalışmaları Birimi, İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2012
- Lüküslü D., Üniversite Öğrencilerinin İfade ve Örgütlenme Özgürlüğü, Toplum Gönüllüleri Vakfı Yayınları, 2012
- Lüküslü D. ve Çelik K., “Sessiz ve Görünmez, “Genç” ve “Kadın”: Ev kızı”, Toplum ve Bilim, sayı 112, s. 101-126, 2008.
- Oktay, F.; Şentuna, M.; Cenk, M. Görbil, V. & Şener, T. (2009). Türkiye’deki Gençlik Politikası. E. Bornemark & V. Görbil (Yay.Haz). Gençlik Politikalarına Giriş: İsveç ve Türkiye Bakış Açılımları içinde. Sweden: Ungdomsstyrelsen.
- Şener, T., Civic Engagement of Turkish Youth in Germany, Journal of Social Science Education, 2008
- Şener T., The Effects of Experiences in Participation Among Turkish Youth, 15th European Conference on Developmental Psychology, Bologna: Medimond, 2012
- Telli Aydemir A. (der.), Katılımın “e-hali”: Gençlerin Sanal Alem, İstanbul, Alternatif Bilişim, 2011
- TOG Etki Araştırması: Sivil Katılımın Sosyal ve Bireysel Gelişime Katkısı, Toplum Gönüllüleri Vakfı, 2010
- The Future of the Council of Europe Youth Policy: AGENDA 2020, 8th Council of Europe Conference of Ministers Responsible for Youth Kyiv, Ukraine 10-11 October 2008
- Türkiye Gençliği Araştırması, Konda, Nisan 2011

- Türkiye Gençlik Raporu, UNDP, 2008
- Türkiye'nin Gelecek Nesillere Yatırım Yapmak: Okuldan İşe Geçiş ve Türkiye'nin Kalkınması, Dünya Bankası, Haziran 2008
- Ulusal Gençlik İstihdam Planı, Türkiye İş Kurumu, 2011
- Ulusal Gençlik ve Spor Politikası Taslak Metni, Gençlik ve Spor Bakanlığı, 2012
- "Youth Employment Youth Perspectives on the Pursuit of Decent Work in Changing Times", World Youth Report, 2011 - <http://youth-partnership-eu.coe.int/youth-partnership/ekcyp/Countryinformation2.html>
- Youth on the Move - http://ec.europa.eu/youthonthemove/index_en.htm
- Yurtkur 2011 Faaliyet Raporu, 2012

Ek 1 – DİSK’in Ekonomik Katılım Başlığıyla İlgili Önerileri⁸⁵

- Ulusal İstihdam Stratejisi başlığı altında hazırlıklarının tamamlandığı ifade edilen ve sermaye örgütlerinin taleplerinin bir manzumesi olan belge iptal edilmelidir.
- Gençler açısından örgütlenme ve hak alma bilincinin geliştirilmesine yönelik programlar uygulanmalı, demokratik, dayanışmacı ve planlamacı bir ekonomi için ortak çalışma ve iş yapma potansiyellerini geliştirici programlar hayata geçirilmelidir.
- Yenileşim (inovasyon) ve Ar-Ge faaliyetleri kamusal bir sorumlulukla ele alınmalıdır. Üniversitelerin ilgili birimlerinin, üretilen bilginin toplumsal fayda temelinde kullanılması için yeniden yapılandırılmasına çaba gösterilmelidir. Bilginin şirketler tarafından kâr gayesiyle özelleştirilmesinin önüne geçilmeli, üretilen bilgiye kullanıcıların erişimi konusunda gerekli kolaylıklar sağlanmalıdır. Bilim insanlarının bu konudaki çabaları desteklenmelidir.
- Üniversite-sanayi işbirliği başlığı altında bilimi ticarileştirme çabalarının önüne geçilmelidir. Üniversiteler toplumsal ihtiyaçlar temelinde yeniden yapılandırılmalıdır. Bilimsel buluşlar kamunun aktif politikalarıyla toplumsal yarar ekseninde değerlendirilmelidir.
- Gençlerin yaratıcılıklarını kullanabilecekleri beceriler eğitim sistemiyle bütünleştirilmelidir.
- GSYH’den Ar-Ge harcamalarına ayrılan payın artırılması ve söz konusu harcamalarda gençlerin öncelik alanı olarak belirlenmesi için çaba sarfedilmelidir.
- Türkiyede, üniversiteler üzerinde siyasal iktidarların baskı aygıtı olarak kurulan YÖK sistemi dağıtılarak, üniversiteler özerk, demokratik, bilimsel eğitim zeminleri güçlendirilmelidir. Yaratılan bilimsel ve fikri özgürlük ortamı, verilen kamusal destekler ve sunulan sosyal donatı imkânlarıyla genç bilim insanları için beyin ve yetenek göçü tersine çevrilmeli ve nitelikli işgücü açısından Türkiye bir cazibe merkezi haline getirilmelidir.
- Esnekleştirilmeye çalışılan işgücü piyasalarının ihtiyacı çerçevesinde, gençlere gereğinden daha fazla ve sürekli olarak yeni vasıflar kazandırmaya, böylelikle işgücü talebinden daha fazla vasıflı işgücü arzı yaratmaya çalışan aktif istihdam politikaları

⁸⁵ Çalışma Grubunun ortak görüşleri dışında DİSK’in Ekonomik Katılım başlığına eklemek istediği görüşlere Ek-1’de yer verilmektedir.

mesleki eğitim açısından öncelik alanı olmaktan çıkartılarak, düzenli gelir getiren ve kişinin anlık kapasitesine değil, uzun süreli birikim ve deneyimlerine odaklanan bir istihdam politikası geliştirilmelidir. Bunun için kişinin eğitim gördüğü alanda vasfını zenginleştiren politikalar hayata geçirilmelidir.

- Gençlerin çalışma yaşamına katılımı ve yeni işler bulabilmeleri için emeklilik yaşı herkes için 56 olarak belirlenmelidir.
- Resmi çalışma süreleri öncelikli olarak 40 saate düşürülmeli, yıllık ücretli izin süresi en az dört hafta olarak belirlenmelidir.
- Etkili mesleki ve çalışma hayatı rehberlik hizmetleri yoluyla gençlerin işgücü piyasası ve çalışma koşullarına ilişkin olarak yeterli düzeyde bilgilendirilmesi, hak ve ödevleri konusunda bilgi sahibi olmaları sağlanmalıdır.
- Gençlerin niteliklerinin işgücü piyasasının talepleriyle uyumlu hale getirilmesi için örgün ve yaygın eğitim sistemi başta olmak üzere gerekli tedbirler alınmalıdır.
- Kadınların çalışma yaşamına katılımlarına engel olan veya çalışma yaşamından ayrılmalara neden olan toplumsal cinsiyet algısının değiştirilmesi amacıyla kamusal girişimlere ağırlık verilmelidir (kamu spotları, farkındalık yaratma faaliyetleri, reklam filmleri, vs.).
- Kadın istihdamını sınırlandıran yasal düzenlemelerin gözden geçirilerek genç kadınların işgücü piyasasına girişinin kolaylaştırılması ve istihdamda kalma sürelerinin uzatılması sağlanmalıdır.
- Askerlik hizmetinin becerilere uygun kamu hizmeti olarak sunulması opsiyonu sağlanarak gençlerin istihdama geçişi kolaylaştırılmalıdır.
- Çocuk ve yaşlı bakımı hizmetlerinin kamu tarafından etkin biçimde sağlanması yoluyla özellikle genç kadınların işgücü piyasasına katılımları artırılmalıdır.
- Özellikle genç kadınların işgücü piyasasına girmesinin önünde engel teşkil eden kültürel anlayışı değiştirmek amacıyla gerekli tüm araçlar yenilikçi bir bakış açısıyla kullanılmalıdır (görsel, yazılı basın, filmler, kanaat önderleri, sosyal medya, vs.).
- Sosyal uygunluk: Teşvik politikalarından yasalara uygun hareket eden (çevreye, insan haklarına, çalışma standartlarına, sendikal haklara ve hukukun üstünlüğüne) işletmelerin yararlandırılması sağlanmalı, kayıtdışı ekonomiden kayıtlı ekonomiye geçiş için

mevzuat güçlendirilmeli ve denetimlerin artırılması yoluyla gençlere düzgün işler yaratılmalıdır.

- Özel politika gerektiren, gençlerin ekonomik hayata katılımını kolaylaştıracak etkin eğitim, istihdam ve altyapı politikaları hayata geçirilmelidir.
- Gençlere yönelik kamu hizmetlerinde genç dostu araçlar geliştirilmeli ve gençlik örgütleriyle işbirliği içerisinde çalışılmalı, gençlerin bu hizmetlere erişimi farklı özellikleri dikkate alınarak kolaylaştırılmalıdır.
- Kamu istihdam hizmetleri etkinleştirilmeli ve bu konuda başlatılan çalışmalar ivedilikle tamamlanmalıdır.
- Kamu istihdam hizmetlerinin geliştirilmesine yönelik olarak uygulanan faaliyetler izlenmeli, kamuoyu ile paylaşılarak yaygınlaştırılmalıdır.
- Gençlere yönelik kamu hizmetlerinin eşgüdümü artırılmalıdır (İlgili bakanlıklar, kurum ve kuruluşlar arasında ortak çalışma grupları oluşturulması, dönemsel toplantılar yapılması ve sivil toplum, akademi ve ÖİK katılımcılarının söz konusu toplantılara dâhil edilmesi).
- Gençlerin işgücü piyasasına girişlerini kolaylaştırmak üzere kamu istihdam hizmetleri genç dostu hale getirilmeli, farklı genç gruplarını gözetmeli ve teknoloji de dâhil olmak üzere gençlerle güncel iletişim araçları kullanılmalıdır.
- Gençlere yönelik her türlü ihtiyaçlara yönelik bilgilendirme, eşgüdüm, izleme ve değerlendirmenin olduğu bir portal (örn: genclik.net.tr/genciz.biz) oluşturulmalıdır.
- İş sağlığı ve güvenliği konusundaki bilgilendirmeler genel ve mesleki eğitimde yaygınlaştırılmalıdır.
- Mesleki eğitim ve genel eğitim sistemleri arasında geçiş imkanları kolaylaştırılmalıdır.
- Gençlere temel yaşam becerileri ve temel mesleki beceriler kazandırılmalıdır.
- Hayat boyu öğrenme programlarının yaygınlaştırılması yoluyla gençlerin değişime uyum sağlama kapasiteleri artırılmalıdır.
- Gençlerin yükseköğretime erişiminin kolaylaştırılması için burs, kredi ve yurt imkanları artırılmalıdır.

- Eğitim sisteminin tüm aşamalarında geliştirilecek reform ve değişiklikler, bilgi ekonomisinin ve toplumun ihtiyaçlarına odaklanmalı, gençlere üretken istihdam için gereken yüksek beceriler kazandırılmalıdır.
- Okulu erken terk edenlere, dezavantajlı durumdaki gençlere ikinci şans verilmesi için gereken beceri eğitimleri, tamamlayıcı eğitimler gibi uygulamalar artırılmalıdır.
- Eğitim müfredatı ile araç gereçleri, işgücü piyasasının da ihtiyaçları ve gelecek beklentileri doğrultusunda düzenli olarak güncellenmelidir.
- Gençlerin çalışma hayatına uyum kabiliyetinin geliştirilmesi için müfredatta matematik, yabancı dil gibi temel dersler etkin biçimde verilmelidir.
- Gençlerin işgücü piyasasına girişini kolaylaştırmak ve deneyim eksikliğini gidermek üzere nitelikli staj olanakları geliştirilmelidir.
- Gençleri staj olanaklarıyla buluşturmak üzere gerekli yönlendirme sistemi kurulmalıdır.
- Stajyeri sömürü olarak tanımlayan uygulamaların önüne geçilmesi açısından, yasal yaptırımlar getirilmeli, stajyer çalıştırma konusunda esaslar bir yönetmelikle belirlenmelidir.
- Rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin etkinleştirilmesi yoluyla gençlerin istek ve yeteneklerine uygun mesleklere yönelmeleri sağlanmalıdır.
- İş ve meslek danışmanlığı hizmetlerinin yaygın ve etkin biçimde sağlanması yoluyla gençlerin yetenek ve niteliklerine uygun işlere erişimleri sağlanmalıdır.
- Ortaöğretim ve yükseköğretimde uygulanacak oryantasyon programlarıyla gencin sosyal becerileri ile iletişime ilişkin becerileri geliştirilmeli; ayrımcılık, insan hakları, çalışma hakları gibi konulara ilişkin farkındalık yaratılmalıdır.
- Gençlerin işgücü piyasasına uyum kabiliyetlerinin artırılması amacıyla hak ve yükümlülüklerine ilişkin bilgi düzeyleri ve örgütlenme bilinci artırılmalıdır.

Ek 2 - TİSK'in Ekonomik Katılım Başlığıyla İlgili Önerileri⁸⁶

- İşletmelerin üzerindeki mali, yasal ve bürokratik yüklerin azaltılması, gençlerin çalışma hayatında yüz yüze kalabildiği kayıtdışı sektörün daraltılarak düzgün işlerin çoğaltılmasına hizmet edecek temel araçtır.
- Gençlerin istihdamdaki paylarının kayıtlı sektörde artırılması önem taşımaktadır. Özellikle küçük işyerlerinde kaçak olarak çalışan ve her türlü sosyal korumadan mahrum kalan gençlerin sosyal güvenlik kapsamına alınmalarını sağlamak üzere, polisiye tedbirlerden çok teşvik edici uygulamalara öncelik verilmelidir.
- Genç işsizliği ile mücadelede benimsenmesi gereken en temel politikalardan biri gençlerin girişimci olmaları yönünde teşvik edilmeleri ve genç girişimcilerin desteklenmesidir. Genç işgücünün girişimciliğe yönelmesi sağlanmalı, iş kuracakları alana ilişkin mesleki bilgi ve rehberlik, danışmanlık hizmetleri ile girişimcilik eğitimi verilmelidir. Girişimciliği seçen gençler sadece kendilerine değil, başka gençlere de istihdam olanakları sağlayacaktır.
- Genç girişimciler eğitim, vergi, kredi, finansman, teknoloji, işletme ve pazarlama konularında desteklenmeli ve gelişmeleri sağlanmalıdır. KOBİ'lere yönelik kredilerin miktarı ve limitleri artırılmalı, krediler çeşitlendirilmeli ve kolaylaştırılmalıdır. AB ülkelerinde mikro işletmelere uygulanan, istihdam başına bir yıl faizsiz kredi ve sigorta primi desteği, iş geliştirme teşviki, Ar-Ge yardımı vb. çağdaş destekleme modelleri ülkemizde de benimsenmelidir. Ayrıca, genç girişimcilere yönelik danışmanlık hizmetleri geliştirilmelidir.
- Eğitim-istihdam ilişkisi, işletmelerin işgücü talebi göz önüne alınarak yeniden biçimlendirilmelidir. Eğitim programları, işgücü piyasası ihtiyaç analizleri temelinde yapılandırılmalıdır. Ülke ve il bazında işgücü piyasası ihtiyaç analizleri İŞKURca tamamlanmalı, geleceğe ilişkin projeksiyonlar da dikkate alınarak müfredatlar ve eğitim programları yeniden düzenlenmelidir. İşsiz yetiştiren bir eğitim düzeninden, mesleki eğitimin ağırlıkta olduğu, yaratıcılığa dayalı bir sisteme geçilmelidir.
- Veri kaynağı kurum ve kuruluşlar ile sosyal tarafların etkin işbirliği ile Türkiye, bölge ve il düzeyinde sürekli ve sağlıklı bilgi edinilmesi amacıyla "işgücü piyasası bilgi sis-

⁸⁶ Çalışma Grubunun ortak görüşleri dışında TİSK'in Ekonomik Katılım başlığına eklemek istediği görüşlere Ek-2'de yer verilmektedir.

temi” ve ortak veri tabanı İŞKUR bünyesinde bir an önce oluşturulmalıdır.

- Eğitim programlarında geleneksel meslek alanlarının dışına çıkılarak, yeni gelişen meslek alanlarına yer verilmeli ve işgücü piyasasının ihtiyaçlarını karşılayan niteliklerin kazandırılmasına özen gösterilmelidir. Öte yandan, bilgi ve iletişim teknolojileri, biyo-teknolojiler, nanoteknoloji gibi alanlardaki eğitimler için hem üniversitelere hem de öğrencilere kamu tarafından parasal destek sağlanmalıdır.
- Özellikle yükseköğretime devam eden gençlerin işgücü piyasası ile daha sıkı bağlar kurmasını sağlamak üzere üniversitelerdeki derslerin bir kısmı kamu ve özel sektörden uzmanlarca verilmelidir.
- Genç işsizliğinin azaltılması ve işgücüne katılım oranlarının artırılması için esnek istihdam türlerinin yaygınlaştırılması büyük önem taşımaktadır. Bu çerçevede, 4857 sayılı Kanunla getirilen güvenceli esnek çalışma düzenlemeleri işçi ve işveren kesimlerinin diyalogu temelinde uygulanmalı, İş Kanunu çağdaş ülkelerin güvenceli esneklik yöntemleri benimsenecek biçimde geliştirilmelidir.
- İşletmelerin ağır kıdem tazminatı yükü ve katı iş güvencesi düzenlemesi en çok gençleri etkilemektedir. İşten çıkarmanın zorluğu, işe girişin zorluğu demektir. Bu durum aynı zamanda ekonominin hızla değişen teknolojiye zamanında uyum göstermesini engelleyen faktörlerden biridir. Rekabet gücünü zayıflatan söz konusu yük ve kısıtların yeniden değerlendirilmesi gerekmektedir.
- Tarım sektöründeki düşük verimlilik sorunu ele alınmalı; tarım sektörünün dünya pazarlarında rekabet gücü geliştirilmelidir. Böylelikle, kırsal alandan kentsel alana yönelik genç nüfusun önü açılabilir.
- Kırsal bölgelerde öğrencilerin eğitim masrafları desteklenmeli, meslek liselerinin yatılı eğitim kapasiteleri artırılmalıdır. İŞKUR’un kırsal bölgelerdeki örgütlenmesi ve hizmetleri de güçlendirilmelidir.
- Özellikle genç kadınların işgücü piyasasına katılımlarını kolaylaştırmak için çocuk ve yaşlıların bakımına yönelik merkezlerin sayısı artırılmalı ve bu tür hizmetlerden uygun mali koşullarda yararlanılması sağlanmalıdır. Bu hizmetlerin sağlanmasında kamu kaynakları kullanılmalı, kadınların yükümlülüğü olmaktan çıkarılmalıdır.
- Devlet ile meslek örgütleri ve sendikalar, gençleri işgücü piyasası ve istihdama ilişkin mevzuat ve uygulamalar konusunda bilgilendirecek destek programlarını ve uygulamalarını artırmalıdır.

- Gençlerin işe girişte en büyük zorluklarından biri, deneyim eksikliği nedeniyle reddedilmektir. Tüm AB ülkelerinde uygulandığı gibi gençlerin firmalarla tanışması ve piyasaya girişleri bakımından önemli bir fırsat yaratacak “özel istihdam büroları aracılığıyla dönemsel istihdam” sistemi, gerekli yasal değişiklikler yapılarak uygulamaya geçirilmelidir.
- Çıraklık ve staj uygulamalarının yaygınlaşmasını, nitelikli staj olanaklarının artırılmasını sağlamak amacıyla Avrupa ülkelerinde olduğu gibi çırak ve stajyer istihdam eden işletmelere sosyal güvenlik prim muafiyeti ve mali teşvikler sağlanmalıdır. Akademik ya da ortaöğretim diplomasına denk bir yeterliliği bulunmayan bir gence beceri eğitimi olanağı sağlayan işletmelere teşvikler iki katına çıkarılmalıdır.
- Genç işgücünde artan işsizliği engellemek ve gençlerin istihdamını kolaylaştırmak için asgari ücrette, dünyadaki yaygın uygulama paralelinde, 16 yaş yerine 20’li yaşlar esas alınarak farklılaştırma yapılmalıdır. Bunun için Yönetmelikte gerekli değişiklik

sağlanmalıdır. Ayrıca, söz konusu sınırın altına ve üstüne uygulanan tutarlar arasındaki

oran, yeniden makul bir seviyeye getirilmelidir.

